

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kyberšikana mezi žáky základních škol
novodobý problém sociálních sítí

Autor práce: Eva Maturová, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Jan Švadlenka

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Eva Maturová, DiS.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Janu Švadlenkovi za metodické vedení, cenné rady a připomínky k práci.

ABSTRAKT

MATUROVÁ, E. *Kyberšikana mezi žáky základních škol, novodobý problém sociálních sítí*, České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2013. 55 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Švadlenka.

Klíčová slova: agresor, kyberšikana, oběť, počítač, počítačová kriminalita, šikana, virtuální komunikace.

Tato práce pojednává o aktuálním problému současnosti, který je nazýván kyberšikana. Práce poukazuje na problémy s ní spojené, vysvětluje, o co se jedná, kdo je nejčastěji její obětí a kdo je agresorem. Nastiňuje možnosti, jak tomuto patologickému jevu zabránit, jak pomoci obětem, jaké úkoly při přijetí oznámení má Policie České republiky a jaké znaky skutkové podstaty trestného činu mohou být kyberšikanou naplněny.

Práce je obohacena o výzkum, který byl proveden na základních školách v Pardubickém kraji. Cílem výzkumu je zjistit, jak se na tento způsob šikany dívají žáci druhého stupně základních škol, zda se s tímto problémem setkali, zda vědí, co by měli dělat a na koho se v takovém případě obrátit. Kromě výzkumu je součástí práce i kazuistika, která popisuje konkrétní případy z domova a ze zahraničí.

ABSTRACT

MATUROVÁ, E. *Cyberbullying among primary school pupils, the modern problem of social networks*, bachelor thesis. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2013. 55 p. Supervisor: Mgr. Jan Švadlenka

Keywords: aggressor, cyberbullying, sacrifice, computer, komputer crime, bullying, virtual communication.

The purpose of this paper is to discuss cyber bullying, a phenomenon that is becoming a pressing problem in our society. We will first describe the problem, discuss who are the most frequent perpetrators and victims and also examine other issues that are related to cyber bullying. Later, we will outline options for prevention and assistance to victims of this pathological phenomena. Finally we will discuss the role of the Police of the Czech Republic, the steps it should take after a complaint has been filed and what criteria need to be fulfilled to classify cyber bullying as a crime.

This paper is supported by research done at elementary schools in Pardubice region. The goal of this research was to determine the current attitude of second grade student population towards cyber bullying, how widespread the phenomena is and whether students know what to do if they encounter it. This paper also draws conclusions from specific cases from the Czech Republic and abroad.

OBSAH

Úvod.....	8
1 Cíle a metodika bakalářské práce.....	10
2 Kyberšikana	11
2.1 Co je to šikana	11
2.2 Kybernetická šikana	12
2.2.1 Oběť kyberšikany	14
2.2.2 Pachatelé kyberšikany	15
2.2.3 Nebezpečné komunikační praktiky	16
2.3 Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou.....	18
3 Trestněprávní úprava	20
3.1 Trestné činy páchané prostřednictvím kyberšikany	22
3.2 Odpovědnost za šikanu a kyberšikanu ve školním prostředí	24
3.3 Odpovědnost za šikanu a kyberšikanu v mimoškolním prostředí.....	24
3.4 Policejní práce v souvislosti s kyberšikanou	25
4 Prevence	28
4.1 Základní rady jak se kyberšikaně vyhnout	28
4.2 Jak se bránit útokům.....	28
4.3 Jak poznat kyberšikanu u dítěte	29
4.4 Prevence na úrovni školy	30
4.5 Prevence na úrovni rodiny.....	32
4.6 Prevence ze strany Policie ČR v Pardubickém kraji	33
4.7 Kde hledat pomoc mimo školu, rodinu a Policii ČR?	34
4.7.1 Národní centrum bezpečnějšího internetu (Safer Internet)	34
4.7.2 Linka bezpečí ONLINE (Internet Helpline).....	35
4.7.3 E-Bezpečí	36
5 Kazuistika.....	37
5.1 Eliška (13) a nejlepší kamarádka.....	37
5.2 Kauza Star Wars Kid (2003, Kanada)	38
5.3 Megan Taylor Meier.....	39
6 Kyberšikana v Pardubickém kraji	40
6.1 Vymezení výzkumných cílů a metod	40

6.2 Grafické výstupy výzkumu	41
Závěr.....	49
Seznam použité literatury.....	51
Seznam obrázků	54
Seznam příloh	55

Úvod

Zatímco pojem šikana zná téměř každý, objevuje se další způsob šikanování, který se odehrává ve virtuálním prostředí. Jde o novodobý způsob šikany využívající internet a další moderní technologie, nazývaný se kyberšikana. V souvislosti s tím jak žijeme a v jaké míře v běžném životě užíváme moderní technologie (mobilní telefony a internet), není kyberšikana až tak neznámé slovo. Klasické šikanování je ale určitě známější. S šikanou i kyberšikanou se může člověk setkávat po celý život. Terčem jmenovaných problematik se může stát kdokoli téměř v každé životní etapě. Šikanováno může být jak dítě, tak i dospívající jedinec či dospělý v jakémkoliv věku. Ať už jde o šikanu či kyberšikanu, vždy jde o velmi závažný patologický jev, který může skončit až sebevraždou.

Cílem obou jednání je záměrné ubližování konkrétnímu jedinci. Zatímco během klasické šikany se objevuje psychické či fyzické násilí, kdy šikanovaný stojí tváří v tvář agresorovi, v kybernetickém světě tomu tak není. Kyberšikana vyvíjí na oběť hlavně psychický nátlak a probíhá i v okamžicích, kdy dotyčný nic netuší. Jen několik málo okamžiků může stačit k tomu, aby někdo na dostupné internetové servery vložil ponižující záznam či fotografii a díky pokročilé a moderní výpočetní technice se během pár vteřin dostane na veřejnost.

Téma kyberšikana mezi žáky základních škol jako novodobý problém sociálních sítí bylo zvoleno hned z několika důvodů. Jedním z nich je bezesporu zkušenost získaná z role pracovníka prevence (dále jen „preventista“) zařazeném na Preventivně informačním oddělení Krajského ředitelství policie Pardubického kraje, který má zájem seznámit veřejnost s touto problematikou. Další důvod, který přiměl autor dát přednost počítačové šikaně před běžnější a známější formou šikanování, je ten, že o šikaně jako takové se hovoří již několik let a na trhu k ní nalezneme mnoho publikací. Určitě nelze říct, že klasická šikana jde do pozadí. Naopak. Dnes upadá i respekt vůči vyučujícím na školách a není neobvyklé, že také oni bývají ze strany žáků šikanováni. Některé děti neznají hranice a mají radost z toho, když mohou před očima ostatních ubližovat svým fyzicky slabším a méně průbojným vrstevníkům. Vzhledem k tomu, že děti v současné době tráví volný čas spíše u počítače než venku na hřištích, nastává doba, kdy šikana dostává další směr.

Tento nový způsob se stává fenoménem, ale stále není dostatečně prozkoumán. Problematika kyberšikany mezi žáky základních škol, kterou se tato práce zabývá, je skutečně závažná a je důležité, aby se dostala co nejdříve do povědomí široké veřejnosti. To, že dítě školou povinné sedí doma, v žádném případě neznamená, že je v bezpečí. Rodiče by určitě měli vědět, co děti ve virtuálním světě dělají a na jakých webových stránkách se pohybují. Oběť se ze studu mnohdy bojí cokoliv sdělit svým blízkým a s nastalou situací se těžko vyrovnává. Problém je spatřován i v tom, že děti si mnohdy nemusí uvědomovat, kde jsou hranice mezi zábavou a kde může jít o závažný problém. Někteří žáci na základních školách nemají tušení, že věci, s nimiž bojují, mají protiprávní charakter a měli by je někomu oznámit.

Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, co by centrem prevence rizikové virtuální komunikace, byl na konci roku 2011 proveden průzkum, do kterého přispělo 10 830 respondentů. Ze získaných materiálů vyplývá, že osobní zkušenost s kyberšikanou má 56,53 procent dětí ve věku 11 – 17 let.¹

¹ HYBLEROVA, H., 56 procent mladistvých v ČR jsou oběťmi kyberšikany. In *zpravy.tiscali.cz* [online]. 26.4.2012, [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: <<http://zpravy.tiscali.cz/56-procent-mladistvych-v-cr-jsou-obetmi-kybersikany-134446>>.

1 Cíle a metodika bakalářské práce

Bakalářská práce je zaměřena na kyberšikanu mezi žáky základních škol. Práce je rozdělena do několika kapitol, jejichž cílem je poukázat na novodobý fenomén počítačové kriminality, jímž je kyberšikana, porovnat jaký pohled a názor na kyberšikanu jako takovou mají autoři knižních publikací, které se kyberšikanou zabývají, zjistit, kdo je pachatelem a jaké rizikové skupiny se stávají obětí tohoto protiprávního jednání, kde je kyberšikana šířena, jaké typy se objevují, jaké dopady má na oběti a jak jí je možné předejít. Dále bude poukázáno na současný právní systém související s touto problematikou a na postup Policie ČR (dále jen „policie“) při přijetí oznámení související s kybernetickou šikanou. V neposlední řadě se autor snaží navrhnout řešení, jak tomuto patologickému jevu předejít.

V práci je využita nejen odborná literatura, ale i informace z dostupných internetových stránek, které se danou problematikou zabývají. Vše je obohaceno o vlastní postřehy preventistů Krajského ředitelství policie Pardubického kraje zařazených na preventivně informačním oddělení, kteří své přednášky na toto téma vedou na školách v Pardubickém kraji.

V práci jsou uvedeny konkrétní případy, které se skutečně staly a které oběti kyberšikany dohnaly k tomu nejhoršímu a nejzávažnějšímu rozhodnutí, kterým byla sebevražda. V České republice dosud nejsou známy případy, kde by kyberšikana měla prokazatelnou souvislost se sebevraždou, proto jsou do kazuistiky zařazeny také známé případy ze zahraničí.

Součástí bakalářské práce je vlastní výzkum, v němž byla využita kvantitativní metoda dotazníkového šetření. Jelikož jde o citlivé údaje převážně nezletilých osob, dotazníky distribuované mezi žáky byly anonymní. Výzkum byl soustředěn na zmíněný Pardubický kraj. Dotazníková metoda, v níž byly respondentům ve věku 12 – 15 let kladeny uzavřené otázky, se zaměřila na odhalení vědomí a zkušenosti k danému tématu zvolené věkové kategorie, na kterou je práce zaměřena. Kladené otázky byly sestaveny tak, aby jim respondenti „zkoumané“ věkové kategorie dostatečně porozuměli.

2 Kyberšikana

Než bude hovořeno o kyberšikaně, je na místě seznámit se s pojmem, kterým je bezesporu známější slovo, jímž je šikana.

2.1 Co je to šikana

Slovo šikana pochází z francouzského výrazu „chicane“, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání a sužování.² V anglickém jazyce se šikana řekne bullying.

Obětí šikany se stávají lidé v každé věkové kategorii. V dnešní době se bohužel hovoří o šikaně už v mateřské škole a ani seniorský věk není výjimkou.

Mezi žáky základních škol se podle Lovasové nejvíce případů šikany odehrává právě na půdě školy, neboť ze školního prostředí pochází až tři čtvrtiny případů. Ty ostatní ale se školou také souvisí. Proč? S nimi se totiž setkáváme po cestě ze školy a poslední část se podle ní odehrává doma a v okolí místa bydliště.³

Podle jednoho z předních českých autorů Bendla, který se zabývá psychologií a šikanou jako takovou, je cílem agresora mít nad dalšími osobami moc a převahu, což mu v jeho pohledu přináší určité výhody. Podle uvedeného autora můžeme šikanu definovat jako fyzické či psychické, popř. kombinované ponižování až týrání hlavně slabších osob ze strany silnějších. Je to chování s cílem ublížit, ohrozit, či zastrašit jiného člověka, popř. skupinu lidí. Do této oblasti patří slovní agrese v podobě urážek, nadávek a ponižování, ale i fyzická agrese, kdy agresor podává oběti příkazy, bere jí majetek nebo jí věci ničí.⁴

Budeme-li se dále zabývat školní šikanou, podle autora dalších publikací na téma šikana Michala Koláře, je šikana takové chování, kdy jeden nebo více žáků, opakovaně a s úmyslem týrají a zotročují spolužáky a jejich chování je manipulativní a agresivní.⁵

Šikana bývá rozdílná i podle toho, zda je agresorem dívka nebo chlapec. Pokud je agresorem dívka, její obětí je převážně také osoba ženského pohlaví. U dívek tento

² ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha, 1995, s. 25.

³ LOVASOVÁ, L. *Šikana*. Praha, 2006, s. 6.

⁴ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha, 2003, s. 26.

⁵ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha, 2001, s. 17.

patologický jev probíhá spíše po psychické stránce. Oběť je vyloučena z kolektivu, je urážena, zesměšňována a pomlouvána. Chlapcům bývá pohlaví lhostejné, v jejich případě dochází spíše k fyzickému násilí. Podle několika výzkumů mezi šikanujícími je třikrát více chlapců než dívek. Ve svém díle však autor připouští, že takový výsledek může být důsledkem toho, že dívky se k šikaně málokdy přiznají.⁶

Způsob šikany

Podle Koláře se šikana dělí na šikanování:⁷

- fyzické přímé aktivní (fyzické ublížení v podobě škracení, kopání)
- fyzické aktivní nepřímé (někdo zařídí, aby bylo někomu fyzicky ublíženo druhou osobou)
- fyzické pasivní přímé (znemožnění se někomu někam dostat)
- fyzické pasivní nepřímé (oběť chce odejít, ale je jí v tom bráněno)
- verbální aktivní přímé (urážky, zesměšňování, nadávky, vulgarismy)
- verbální aktivní nepřímé (pomluvy)
- verbální pasivní přímé (vážné komunikace, neodpoví mu na pozdrav)
- verbální pasivní nepřímé (nikdo se oběti nezastane)

2.2 Kybernetická šikana

Při porovnání pojmu kyberšikana ať už v různých knižních publikacích, kterých není na našem trhu mnoho, tak i na dostupných webových stránkách, nenajde čtenář mnoho rozdílů. Definice nejsou naprosto totožné, ale mají mnoho společného.

Kyberšikanu (cyberbullying) lze stroze definovat jako „zneužití informačních komunikačních technologií, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy“.⁸

Další definicí kyberšikany, neboli kybernetické šikany, je, že je druhem psychické šikany. Jedná se o termín, který označuje šikanování prostřednictvím

⁶ FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi. Příručka pro učitele*, Praha 2003, s. 364 – 365

⁷ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*, Praha, 2005, s. 32.

⁸ PROTI-SIKANE., Šikana a kyberšikana. In *saferinternet.cz* [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: WWW: <<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>>.

moderních komunikačních technologií, jako internet, e-mail, mobilní telefon, instant messaging (ICQ, AIM sítě), apod.⁹

Jedna z mála knižních publikací, která na téma kyberšikana byla vydána, pak definuje tento patologický jev jako druh šikany, který využívá elektronických prostředků, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, internet, blogy apod..¹⁰

Kyberšikana je téměř všude popisována jako specifický druh týrání, při němž dochází ke zneužití informačních a komunikačních technologií. Takovým způsobem může svou oběť šikanovat jednatel, ale také celá skupina lidí. Ve školním věku to jsou nejčastěji vrstevníci, kteří si vyhlédnou a zesměšňují jednoho nebo více spolužáků. Často dochází k úmyslnému, či dokonce k soustavnému ubližování vybraného jedince. Zaměříme-li se na žáky druhého stupně základních škol, ti k takovému obtěžování užívají mobilní telefony, e-mailovou poštu, blogy, internet a další technické prostředky, které umožňují vzájemnou komunikaci. Všechny tyto vymoženosti současné doby jsou ideálním nástrojem pro zasílání urážejících e-mailů, zasílání obtěžujících a výhružných zpráv, k tvorbě falešných, urážlivých či zesměšňujících internetových blogů, kde dochází k pomluvám některých „kamarádů“.

Kyberšikana mnohdy s běžnou šikanou velice úzce souvisí. Není vyloučené, že šikanování v kyberprostoru může být doplňujícím nástrojem pro klasickou šikanu. Zde je typickým příkladem nahrání inkriminující scény, při níž dochází k fyzickému šikanování na video. Právě sociální sítě mohou být agresorem běžné šikany využity k tomu, aby jeho tzv. silácké počínání shlédlo co nejvíce diváků. Pro něj to může znamenat obdiv a získání ještě větší moci, zatímco pro oběť nepopsatelné ponížení. Co je to ale za obdiv? Není to pouze falešné získání kamarádů, kteří se s ním přátelí pouze ze strachu, aby se stejně nechoval on k nim?

„Jedním ze znaků virtuálního prostoru je, že útočník nevidí bezprostřední reakci oběti, což mu znesnadňuje empatii a možnost plně si uvědomit důsledky svých činů.“¹¹ Tato věta jasně upozorňuje na to, že ne vždy si je každý vědom, že jeho jednání někdo může považovat za ublížení. Zatímco v reálném světě při komunikaci tváří v tvář

⁹ ZÁLIŠOVÁ, M. Kyberšikana (Cyberbullying). In *Saferinternet.cz* [online]. [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: WWW: <<http://old-saferinternet.webmagazine.cz/novinky/314-3>>.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, K. a kol, *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha, 2011, s. 94.

¹¹ VÁGNEROVÁ, K. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*, Praha, 2009, s. 11.

můžeme sledovat mimiku osoby a svá slova hned uvést na správnou míru, ve virtuální komunikaci nevíme, jak některá slova adresát, jehož se týkají, přijal. Stejně nepochopení může vzniknout i u dalších osob. Také ony přidají své poznámky v podobném duchu, které vkladatele zesměšňují, kdy se zesměšnění a urážky stupňují a nedají se zastavit. Rázem se stane terčem posměchu, kterého se těžko zbavuje. Tady může být vedena dlouhá polemika o tom, jaké výhody a nevýhody má osobní komunikace před tou virtuální.

Specifické znaky kyberšikany podle Vágnerové:¹²

- možná anonymita, díky které má útočník odvahu
- oběť klasické šikany ve virtuálním světě využívá anonymity a mění se v agresora
- není možné uniknout – probíhá kdykoliv a kdekoliv
- bez fyzického násilí
- stále se opakující útoky
- veliké publikum (videa se mohou lehce dostat do celého světa)

2.2.1 Oběť kyberšikany

Ačkoliv bylo zmíněno, že na rozdíl od šikany se terčem kybernetické šikany může stát i silný jedinec, i tady platí, že potenciální obětí se může stát i člověk jiné rasy, sociální skupiny, národnosti, ten kdo je fyzicky či psychicky odlišný, osoba, která vybočuje z řady svým chováním, vystupováním, náboženským vyznáním, člen sekty či nějakého hnutí, na pozoru by se měl mít i jedinec, který má o někom nějaké informace apod.

V další literatuře autor uvádí, že oběti bývají různé, kdy většina z nich pochází z rodin, ve kterých je péče až úzkostlivě přehnaná. Terčem šikany se stávají jedinci, kteří ve třídě nemají mnoho kamarádů, nevěří si, vynikají v předmětech, které ostatní děti nemají rády. Podle autora se někteří z nich dokážou časem naučit, jak se chovat, aby se jakékoliv podobě šikany vyhnuly.¹³

¹² VÁGNEROVÁ, K. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*, Praha, 2009, s. 93.

¹³ KYRIACOU, Ch. *Řešení výchovných problémů ve škole*, Praha, 2005, s. 12.

2.2.2 Pachatelé kyberšikany

Pokud se jedná o kybernetickou šikanu mezi dětmi, agresorem většinou bývá ten, kdo je motivován pomstou, zlobou nebo je nějak frustrován. Dalším neméně důležitým motivem je nuda. Děti si čím dál míň umí hrát a volné chvíle trávené u počítače nesou i takové následky, kdy někdo někoho prostřednictvím moderní technologie „šikanuje“ pouze pro zábavu.

Pachatelé pocházejí z rodin, v nichž chybí důsledná výchova. Ale ne vždy je nedůslednost spouštěčem problému. I přehnaná přísnost může v jedinci vyvolat pocit méněcennosti a své sebevědomí si pak dítě může posilovat na někom druhém. Agresoři se často objevují v rodinách, kde chybí cit, láska a rodinné porozumění.¹⁴

Mezi nejčastější motivy žáků k šikanování patří:¹⁵

- chtít upoutat pozornost, být středem zájmu, získat obdiv a kamarády
- nuda
- zkouška, co „kamarád“ vydrží a hraje si s ním jako s hračkou
- msta
- bývalá oběť kyberšikany či šikany raději šikanuje druhé, aby se znovu nestal obětí
- touha si sám sobě dokázat moc

„Podle nepotvrzeného, ale mezi našimi pedagogy dnes rozšířeného a věrohodně zdůvodněného názoru, pochází řada dětských agresorů z rodin nové podnikatelské „elity“. Mívají úspěšné, rychle zbohatlé rodiče, kteří bývají svou prací plně absorbováni a dětem se nevěnují, zato je rozmazlují astronomickým kapesným.“¹⁶

Autorova věta upozorňuje na to, že rodiče, kteří netrpí finanční nouzí, nemají z důvodu svého podnikání na své děti čas, koupí jim nejmodernější komunikační a výpočetní techniku, ale často se zapomínají zajímat, k čemu je využívána.

Podle Šmahela aktérům kyberšikany, kteří nejsou silní v reálném světě, nahrává i fakt, že v kybernetickém světě „nemá obavy, úzkosti a komplexy z toho, jak sám

¹⁴ KYRIACOU, Ch. *Řešení výchovných problémů ve škole*, Praha, 2005, s. 29.

¹⁵ KOLÁŘ, M., *Bolest šikanování*. Praha, 2001, s. 85 – 86.

¹⁶ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha, 1995, s. 34.

vypadá, jak se vnímá po fyzické stránce. Je zcela zřejmé, že ho nikdo nebude kritizovat za to, jaký má účes, jak se obléká, jak vypadá atd.“¹⁷

2.2.3 Nebezpečné komunikační praktiky

Nebezpečné komunikační praktiky zneužívající moderní informační technologie jsou popisovány na mnoha webových stránkách a publikacích zabývajících se kyberšikanou. Pokud budeme hovořit o druzích a způsobech kyberšikany, musíme zmínit následující pojmy.¹⁸

a) Kybergrooming

Kybergrooming je jev, při kterém pachatel při chatování získá ve své potenciální oběti důvěru, povídá si s ní prostřednictvím online prostředí a jeho cílem je domluvit si s ní schůzky. Problém je hlavně v tom, že pachatelem je někdo, kdo se vydává za kamaráda oběti. Cílem schůzky je hlavně sexuální zneužití. Chování pachatele má několik etap. V té první jde o vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť. Co to obnáší? Většinou dospělá osoba se vydává za kamaráda dítěte, který ho chápe, rozumí mu a naslouchá. Ve druhé fázi nastává utužení důvěry pomocí dárečků, následuje takzvané vyvolání emoční závislosti oběti na osobě útočníka tím, jak pachatel dobře zná oběť, ví jeho nejintimnější zážitky, a tím se stávají exkluzivními přáteli. V poslední fázi, po které pachatel toužil, je osobní setkání. Oběť je pozvána do kina, zoologické zahrady, na diskotéku, ale pod takovou schůzkou je cílem pachatele sexuální zneužití dítěte.

b) Sexting

Slovo sexting označuje další patologický jev související s kyberšikanou. Materiály, které jsou k takovému obtěžování užívány, vznikly převážně v partnerském vztahu. Tenkrát šlo o partnerskou výměnu erotických fotografií, které se po rozchodu staly nástrojem pomsty. Ten, kdo rozchod neunes, vystaví lechtivé snímky na internet, kde jsou dostupné i několik let. Pro oběť je tato situace velmi traumatizující. Stává se nejen terčem posměchu, ale oběť může být vystavena takzvanému harašení nebo dalším sexuálními útokům ze strany neznámých osob.

¹⁷ ŠMAHEL, D. Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi. Praha: 2003. s. 26

¹⁸ E-BEZPEČÍ: *Nebezpečné komunikační jevy* [online]. [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: WWW: <<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/home>>.

c) Happy slapping

Pod tímto anglickým názvem se skrývá nový trend, který je užíván teenagery. Volným překladem z angličtiny ze slov happy slapping získáme veselé fackování. Dá se říci, že překlad je doslovný, neboť pod takovým jednáním se skrývá situace, kdy k nic netušící oběti přiběhne kolemjdoucí, který ho fyzicky napadne. Další osoba vše natáčí na mobilní telefon nebo videokameru a záznam následně rozšíří na internetu nebo ho rozesílají na mobilní telefony svých kamarádů a kamarádů oběti. Oběť je traumatizována několikanásobně. Těžko snáší samotný útok a vše znásobuje skutečnost, že celý incident shlédli i ostatní. Buď jde o reálná videa z reálného prostředí, ale někdy může jít o zinscenované nahrávky nebo úryvky z různých filmů. Nejzávažnější situace jsou takové, kdy pachatel nahraje skutečné znásilnění nebo mučení oběti, které někdy končí i smrtí.

Outing

Jde o obdobnou situaci jako u předešlého patologického jevu, ale tady nikdo nikomu fyzicky neublíží. Pokud vše převedeme na školní věk, pak spolužák natočí spolužačku při převlékání nebo v jiné choulostivé situaci a vše zveřejní na internetu nebo rozešle prostřednictvím mobilního telefonu ostatním. Pachatelé outingu se někdy dokonce mohou snažit oběť vydírat a přimět ji, aby choulostivé informace o sobě zveřejnila sama.

d) Kyberstalking

Kyberstalking je termín, jenž označuje opakované, dlouhodobé, systematické a stupňované obtěžování prostřednictvím neustálého kontaktování přes různé komunikační technologie a sociální sítě. Útočník u oběti vyvolává pocit strachu. Obětí bývá poměrně často jeden z bývalých partnerů nebo osoba, která náklonnost druhého odmítá.

„Za trestný čin bylo pronásledování poprvé označeno v Kalifornii roku 1990. Od okamžiku zveřejnění také vzrostlo procento ohlášených případů. Z USA pochází zatím také většina výzkumných prací, zabývajících se různými typy stalkingu,

osobnostmi pachatelů a poškozených, prevencí a kriminologickými aspekty takového jednání.“¹⁹

e) Hoax

Jedná se o fámy zveřejněné na internetu, zprávy typu: „Pokud tento email nepošleš 15 osobám, do roka zemřeš.“ Anglické slovo HOAX v překladu znamená: Falešnou zprávu, mystifikaci, novinářskou kachnu, podvod, poplašnou zprávu, výmysl, žert, kanadský žertík. V počítačovém světě slovem HOAX nejčastěji označujeme poplašnou zprávu, která varuje před neexistujícím nebezpečným virem.

f) Phishing

Phishing je jednání, kdy pachatel se pomocí spamů snaží získat citlivá data uživatele, které pak hodlá cíleně zneužít.

g) Spam

Jde o nevyžádané zprávy, kterých je na internetu mnoho. Většina spamů je v podobě lákavé komerční reklamy, často na pochybné produkty.

h) Google bombing

Cílem je zaměnit výsledky hledání určitého termínu nebo fráze na vyhledávači google.

i) SMS spoofing

SMS spoofing obnáší psaní falešných textových zpráv z cizí či neregistrované SIM karty, kdy se pachatel vydává za někoho jiného. Zjištění pachatele je téměř nemožné.

j) Flaming

Zde je na mysli urážení, nepřátelské jednání a ponižování druhého.

¹⁹ TŮMOVÁ, Š. Stalking - nová forma psychického teroru. Asociace forezních psychologů [online]. [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: WWW: <<http://afp.wz.cz/clanky.doc/Stalking.doc>>., s. 1.

2.3 Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou

„Není správné dělat rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou. Podstata je totiž stejná.“ Takto cituje Lukáš Doubrava Michala Koláře.²⁰ V obou případech je cílem někomu ublížit. Rozdíly ale najdeme v tom, co k takovému ublížení využijeme. Zda sílu, tedy fyzické ublížení nebo zranitelnost psychickou.

Zatímco šikana se odehrává v reálném prostředí a oběť tak stojí tváří v tvář agresorovi, v případě kyberšikany tomu tak není. Kybernetický útok může přijít kdykoliv a odkudkoliv. Další rozdíl můžeme spatřovat v tom, že při klasické šikaně je pachatelem většinou silnější jedinec, jenže při kyberšikaně to může být i naopak. Jejím pachatelem se může stát i osoba, která je v kolektivu slabším jedincem a díky kyberprostředí si tak vybijí svůj pocit bezmocnosti v reálném světě. David Šmahel mluví o internetu jako o prostředí bez zábran, ve kterém mizí bariéry, veškeré komplexy i strach, díky čemuž se lidé stávají odvážnějšími a výřečnějšími. Mnozí „odhazují masky“ a svobodně projevují své názory a pocity.²¹ Autor ukazuje, jaký význam má v kyberšikaně skrytá identita pachatele. Virtuální prostor nabízí anonymitu, které agresori mohou využít. Na internetu není výjimkou, že pachatel si založí takzvaný „nick“ se smyšleným jménem, pod nímž útočí na vytipovanou oběť. Oběť může být i náhodná. Ne vždy se pachatel kyberšikany s obětí musí znát osobně. Anonymita však není vždy pravidlem. Někteří agresori se za své názory nestydí a dělá jim dobře, že ostatní přátelé sledují, s jakou odvahou a noblesou ubližuje někomu jinému. Zatímco klasické šikaně může oběť na okamžik utéct, kyberšikana probíhá i ve chvíli, kdy není k internetu přihlášená. Stačí jedno kliknutí, díky kterému je fotografie či videonahrávka umístěna na veřejné síti a pak kdokoliv může přidat zesměšňující komentář. Tímto způsobem se pak vložený příspěvek šíří mezi dalšími lidmi a zastavit takovou situaci je nemožné. Různé nahrávky kybernetické šikany v minulosti doslova během krátké doby obletěly svět. Takovým případům je věnována 5. kapitola této bakalářské práce.

²⁰ DOUBRAVA, L. Učitelství noviny: In *Týdeník pro učitele a přátele školy* [online]. 2011. Praha: GNOSIS 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: WWW: <<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5970&PHPSESSID=5451853d48d6f6693fe5dd60abe4d0eb>>.

²² ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha, 2003. S. 158.

3 Trestněprávní úprava

V naší republice neexistuje žádný právní předpis, který by se šikaně či kyberšikaně věnoval. Oba patologické jevy mají širokou škálu trestných činů, jejichž skutkové podstaty jimi mohou být spáchány. Jedna z prvních definicí u nás byla publikována v metodickém pokynu ministerstva školství. V něm se o šikaně hovoří jako o „Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví oběti“.²²

Podle trestního práva je jakákoliv šikana postižitelná tehdy, pokud jsou naplněny formální znaky trestného činu, které spočívají v tom, že se pachatel dopustí protiprávního jednání, které splňuje znaky trestného činu uvedeného v trestním zákoníku.

Trestní odpovědnost

Jelikož je tato práce věnovaná kyberšikaně mezi žáky základních škol, je nutné z tohoto pohledu definovat i trestní sazby. V trestním zákoníku jsou uvedeny sazby pro osoby starší 18 let. Pro mladistvého (15 – 18 let) se horní sazby uvedené u jednotlivých trestných činů snižují na polovinu. U nezletilých (do 15 let věku) se nejedná o trestný čin, ale o čin jinak trestný. I když nemají právní odpovědnost, jsou případy, které jsou

²² Ministerstvo školství. *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*, 2008, s. 1.

projednávány podle zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže. Ten pak ukládá tzv. výchovná opatření.²³

Pokud jde o trestnou činnost ze strany osob mladších 15 let, její struktura a promyšlenost je ve většině případů odlišná od trestné činnosti dospělých. Protiprávní jednání je páčáno s nízkou úrovní organizace. Málokdy samotnému jednání předchází důkladná příprava, ale když už k ní dojde, je v takovém stádiu, kdy díky její nedokonalosti bývá pachatel dopaden. V současné době není u mladistvých delikventů překvapující ani brutalita, kterou při svém trestním jednání užívají.²⁴

Úřad pro ochranu osobních dat a údajů

S kyberšikanou můžeme celkem úzce spojovat právní předpisy týkající se ochrany osobních údajů. Ochrana osobních dat a údajů je čím dál více diskutovanějším tématem s tím, jak se vyvíjí informační technologie. Své osobní údaje by si měl co nejvíce chránit každý občan a ne každý si uvědomuje, jaké důsledky sdílení svých dat na sociálních sítích může mít.

Úkolem úřadu je vykonávat dozor nad ochranou osobních dat a údajů. Vše vyplývá z mezinárodních smluv, jež jsou součástí právního řádu. Tento úřad je nezávislý orgán provádějící dozor nad dodržováním zákonem stanovených povinností při zpracování osobních údajů. Mimo tuto činnost vede registr povolených zpracovaných údajů, dále přijímá podněty a stížnosti občanů na porušení zákona a poskytuje konzultace v oblasti ochrany osobních údajů. Úřad pro ochranu osobních dat a údajů se řídí zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Úzce souvisí s Listinou základních práv a svobod, kde je zaručené právo na ochranu občana před neoprávněným zasahováním do jeho soukromého a osobního života a neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním osobních údajů. V současné společnosti je vlivem rozvoje informačních technologií toto právo stále více narušováno.²⁵

²³ ČESKO. Zákon č. 218 České národní rady ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In Sbíрка zákonů České republiky. 2003, částka 79., §2.

²⁴ CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páčaná na mládeži*, Praha, 1998, s. 11.

²⁵ ÚŘAD. *Úřad pro ochranu osobních údajů* [online]. 4. 4. 2013 [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: WWW: <<http://www.uoou.cz/uoou.aspx?menu=13>>.

V § 2 zákona č. 101/2000 Sb. zní definice úřadu pro ochranu osobních údajů následovně: „Úřadu jsou svěřeny kompetence ústředního správního úřadu pro oblast ochrany osobních údajů v rozsahu stanoveném tímto zákonem a další kompetence stanovené zvláštním právním předpisem, mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu a přímo použitelnými předpisy Evropských společenství.“²⁶

3.1 Trestné činy páchané prostřednictvím kyberšikan

Trestní zákoník zahrnuje výčet jednotlivých trestných činů, u kterých mohou být kyberšikanou a klasickou šikanou naplněny jejich skutkové podstaty:²⁷

- **Účast na sebevraždě** – každý má právo na život. Pokud se někdo rozhodne svůj život ukončit byť i dobrovolně, i takové jednání je považováno za trestný čin.
- **Vydírání** – pachatel nutí svou oběť, aby konala proti své vůli buď pod pohrůžkou nějakého trestu nebo vyloučení či nepřijetí do kolektivu.
- **Neoprávněné nakládání s osobními údaji** – zneužití něčí identity, zveřejnění osobních údajů na veřejných sítích bez souhlasu oběti.
- **Poškození cizích práv** – kdo jinému způsobí vážnou újmu na právech tím, že uvede někoho v omyl nebo využije něčího omylu.
- **Porušení tajemství dopravovaných zpráv i porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí** – někdo se někomu svěří, ten získanou informaci zveřejní a pro ostatní je to směšné. Pro oběť to může mít až fatální následky (strach vrátit se do kolektivu), což může vést až k sebevraždě.
- **Pomluva** – pachatel o oběti uvede nepravdivé údaje, které ji zesměšňují a znemožňují před kolektivem.
- **Šíření pornografie** – zde můžeme opět uvést typický příklad, který se může odehrát i ve školním prostředí. Patnáctiletí spolužáci spolu mají více než přátelský vztah, slečna daruje svému příteli lechtivou fotografii, ale jejich láska netrvá věčně. Vztah končí rozchodem, který je pro bývalého přítele těžko snesitelný, a proto se chce

²⁶ ČESKO. Zákon č. 101 České národní rady ze dne 4. dubna 2000 o ochraně osobních údajů. In Sbíрка zákonů České republiky. 2000, částka 32., § 2.

²⁷ ČESKO. Zákon č. 40 České národní rady účinný od 1. ledna 2010, trestní zákoník. In Sbíрка zákonů České republiky. 2009, částka 11., §144 - § 357.

mstít. Pomstou je zveřejnění lechtivé fotografie jeho bývalé přítelkyně na volně přístupných stránkách.

- **Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií** – takového trestného činu se dopustí ten, kdo přechovává nebo vyrobí a distribuuje fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě. Právě k odhalení tohoto trestného činu může pomoci kdokoliv, kdo na podobný obsah na webových stránkách narazí. Stačí vyplnit formulář pro odhalení závadového obsahu a aktivit v síti internet, který je k dispozici i na stránkách www.policie.cz (příloha č. 5).
- **Podvod** – jednání, kdy někdo sebe či někoho dalšího obohatí tím, že další osobu uvede v omyl, využije jejího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu. Aby se jednalo o trestný čin, jednání musí způsobit škodu určité hodnoty.
- **Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací** – uvedeného trestného činu se dopustí ten, kdo překoná bezpečnostní opatření, a tím neoprávněně získá přístup k počítačovému systému nebo k jeho části.
- **Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci** – pod tímto skutkem je možné si představit případ, kdy pachatel skupině obyvatelů nebo jednotlivci vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody.
- **Nebezpečné vyhrožování** – pod nebezpečným vyhrožováním je skryto jednání, kdy pachatel někomu dalšímu vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovou intenzitou, která vzbudí důvodnou obavu, že by se „pouhé výhrůžky mohly stát skutečností.
- **Nebezpečné pronásledování** – tento skutek byl do trestního zákoníku zařazen v lednu 2010. § 345 trestního zákoníku můžeme považovat za jednu z prvních právních pomoci proti tzv. stalkingu. Jak si takové jednání představit? Jde o snahu být v blízkosti oběti. Pachatel se snaží být s obětí v neustálém kontaktu, a pokud není nablízku, spojuje se s ní prostřednictvím mobilního telefonu, internetu, e-mailu, vyhrožuje jí nebo zesměšňuje.
- **Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod** – i zde nalezneme případy ze školních lavic. Do školy nastoupí nový žák

(Rom, Vietnámec...), kolektiv by ho přijal, ale najde se někdo, kdo přátelství s novým žákem, který je od ostatních odlišný, ostatním rozmlouvá šířením rasistických textů.

- **Šíření poplašné zprávy** – pachatel oběti zašle zprávu (Ve tvém pokoji je bomba.).

Kyberšikanou je možné naplnit skutkovou podstatu mnoha trestných činů. V dnešní době i žáci školou povinni ovládají výpočetní techniku často lépe, než dospělí. Někteří se dokážou lehce „nabourat“ do počítačových programů někoho jiného, získat jeho hesla, publikovat jeho jménem různé obsahy, které zesměšňují nebo poškozují někoho dalšího.

3.2 Odpovědnost za šikanu a kyberšikanu ve školním prostředí

Někomu se to může zdát zvláštní, ale je zřejmé, že pokud dochází k šikaně či kyberšikaně ve školním prostředí, může být za takové jednání odpovědný i pedagogický zaměstnanec. Orgány činné v trestním řízení mohou zkoumat i to, kdo měl v inkriminovaném čase žáky na starosti, kdo nad nimi držel pedagogický dozor a v jaké míře mohl odpovědný učitel nebo vychovatel takovému jednání zabránit. V případě, že orgány činné v trestním řízení zjistí, že ze strany pedagoga došlo k pochybení, může být trestně stíhán i on sám.

Právě pedagog podle Koláře sehrává u šikany i kyberšikany ve školním prostředí velkou roli „Za nejvýznamnější rizikové faktory pro nastartování šikany ovšem můžeme považovat osobnostní charakteristiky jejich iniciátorů a obětí a jejich vzájemný vztah“.²⁸

3.3 Odpovědnost za šikanu a kyberšikanu v mimoškolním prostředí

Mimo školní prostředí je situace podobná. Za nezletilého jsou odpovědní jeho zákonní zástupci. Ani jejich situace však není jednoduchá. Rodiče se totiž těžko dozvědí, že jejich dítě je takzvaným agresorem jakéhokoliv druhu šikany, pokud je nekontaktuje někdo blízký oběti. Právě lidé žijící v blízkosti oběti mají mnohem větší pravděpodobnost dozvědět se od svého potomka, že právě on má vážný problém s jakýmkoliv druhem šikany. V trestní odpovědnosti hraje velkou roli věk. I když se jedná o nezletilou osobu a její protiprávní jednání vyjde najevo, v rámci prověřování

²⁸ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*, Praha, 2005, s. 54

a vyšetřování se zkoumá, do jaké míry mohla tato osoba vědět, že to, co dělá, je protiprávní a jaký následek mohl být takovým činem způsoben. I zde nastává situace, kdy právně odpovědná osoba může čelit trestnímu stíhání například pro neoznámení trestného činu. Pokud se orgány činné v trestním řízení dozví, že někdo páchání trestného činu přihlížel, může být obviněn i on. Zde je nutné opět podotknout, že do škály trestných činů spáchaných mezi žáky naštěstí tyto případy spadají ojediněle.

3.4 Policejní práce v souvislosti s kyberšikanou

Policie je orgán, který je povinný poskytovat občanům služby při zajišťování jejich bezpečnosti, z čehož vyplývá, že musí poskytnout v rozsahu své působnosti pomoc každému, kdo se na ni s takovou žádostí obrátí.

Oznámení případu kyberšikanou (stejně tak jakákoliv jiná oznámení) jsou policisté povinni vždy přijmout a provést příslušné služební úkony. Vzhledem k tomu, že se případ od případu liší, nelze stanovit jednoznačný postup.

Při kyberšikaně není ze strany policie nutné vyjíždět přímo na místo, kde k protiprávnímu jednání docházelo. Co je v extrémních případech důležité? V první řadě musí být zajištěno zdraví i majetek osob. Policista musí správně vyhodnotit, zda oznamovateli ze strany pachatele skutečně hrozí újma na životě, zdraví či majetku, kterou formou textové zprávy zaslanou prostřednictvím ať už mobilního telefonu nebo jiné technické vymoženosti dnešní doby prostřednictvím kybernetického světa vyhrožuje. Komunikace s obětí je nesnadná, jelikož oběť je ve špatném psychickém stavu. Osoby, které se staly terčem dlouhodobých kybernetických útoků, většinou nevědí jak dál. Jejich jediným možným řešením, jak se jim vyhnout, je pomýšlení na útěk z reality a schovávání se před ostatními. Některé oběti dokonce pomýšlejí na sebevraždu. V takovém případě je policista povinen neprodleně přijmout opatření, aby oběti pomohl a zároveň ji chránil. V těchto případech není jednoduché zjistit, kdo je pachatel, neboť v kyberprostředí vystupuje pod skrytou a smyšlenou identitou. Na druhou stranu však v tomto prostředí za sebou zanechává množství tzv. „kyberotisků“ a jiných datových stop, které se vysledovat dají. Jeho totožnost pak může být zjištěna prostřednictvím IP adresy, proxy serverů či paketů.

Vzhledem k tomu, že mnohé z projevů kyberšikany český právní systém neřeší, nemá často ani policie v rukou pádnější nástroje k tomu, aby mohla zasáhnout.²⁹ Dnešní legislativa policistům nenabízí širokou škálu možností, jak pomocí tzv. IP adresy zjistit, ze kterého počítače, mobilního telefonu apod. k útokům dochází a kdo je jejich majitelem. K tomu, aby taková data byla získána, je zapotřebí souhlasu soudce a teprve s tím se obrátit např. na mobilního operátora či poskytovatele internetu.

Zákroky policie v případech kyberšikany nepatří mezi ty, které by policisté řešili často. Naopak. V Pardubickém kraji to jsou naprosto ojedinělé případy, které někdo oznámí. Když už k oznámení dojde, díky důkladným otázkám převážně vyjde najevo, kdo se za skrytou identitou skrývá. Poškození většinou tuší, kdo je tím, jenž jim pomocí zaslání zpráv prostřednictvím mobilních telefonů, e-mailů, internetových blogů a jiných prostředků obtěžuje. Sdělením obvinění takové případy končí opravdu minimálně. Mezi žáky šlo většinou o taková jednání, kdy stačilo řešení na úrovni školy. Třídní učitel či ředitel školy má určité možnosti, jak agresora kyberšikany potrestat, proto se oznámení na policii mnohdy ani nemusí objevit.

Postup policie v případě oznámení kyberšikany

Při přijetí oznámení je důležité získat veškeré informace a důkazy. V případě špatného psychického stavu oběti je nutné jí nabídnout možnost takzvané krizové intervence. Jelikož kyberšikana může naplňovat znaky skutkové podstaty různých trestných činů, nelze obecně říci, jaký postup policie je v dané situaci ten správný. Při přijetí oznámení se posuzuje případ od případu individuálně. Je zapotřebí provést řádný výslech, seznámit se s celou situací a klást oběti takové otázky, které by policistovi mohly přivést k pachateli. Do protokolu je nutné uvést veškeré náležitosti a zajistit důkazy. Pokud je oběť nepřinese sama, policista ji vyzve k tomu, aby veškeré důkazní materiály vydala. Ve chvíli kdy je znám podezřelý, je nutné zjistit jeho adresu a kontaktovat ho. Zjištěného pachatele policista předvolá k podání vysvětlení, na což musí být policista řádně připravený. Důležitým momentem je profesionální jednání, oproštění se od subjektivních pocitů a vlastního hodnocení situace. Nelze dávat najevo stres ani nezkušenost apod.

²⁹ KREJČÍ, V. Kyberšikana: *Kybernetická šikana*, Olomouc, 2010, s. 5.

V případě vážnosti situace je důležité zajistit elektroniku, prostřednictvím níž byla trestná činnost páchána. Známe-li totožnost podezřelého, není vhodné obě strany konfrontovat. Pokud jsou v případě nějací svědci, zajistí se i jejich výpovědi. Pro prvotní získání informací se účastníci a svědci vytěžují odděleně.

Ne vždy je nutné podezřelého zadržet. Zadržení připadá v úvahu teprve tehdy, pokud jde o výjimečnou situaci. Ačkoliv je pro oběť její zkušenost značně traumatizující, myšlenka, že agresor je na svobodě, pocitu nebezpečí a bezmocnosti určitě nepřidává. Důležité je umět následný postup oběti vysvětlit, poskytnout jí základní informace a předat kontakt na některou z neziskových organizací, které obětem trestných činů poskytují jak právní, tak i psychickou pomoc. Ani asistence policie při převozu obětí do bezpečí, není neobvyklá činnost policistů. Zde už ale hovoříme o extrémní situaci, kdy je oběť v důsledku kybernetické šikany v nebezpečí a je třeba její život chránit.

Na závěr této kapitoly je nutné uvést, že policie se při realizaci svých oprávnění musí pohybovat striktně v mezích zákona. Je nepřípustné, aby překračovala své pravomoci a zbytečně neúměrně zasahovala do práv osob, proti nimž její služební zákroky směřují.

4 Prevence

Tato kapitola je věnována prevenci proti kyberšikaně jako takové, ale ve velké míře i preventivnímu působení v boji s kybernetickou šikanou ze strany policistů z Krajského ředitelství policie Pardubického kraje.

4.1 Základní rady jak se kyberšikaně vyhnout

Základní pravidla chování v kybernetickém prostoru³⁰

- Než nějakou fotografií, video či příběh vložíte na internet, přemýšlejte nad tím, kdo to může vidět a kdykoliv zneužít proti vám.
- Intimní informace o svém soukromí si nechte pro sebe. Nedělte se o ně s lidmi, kteří je mohou zneužít.
- Chraňte svá hesla. Nikdy nevíte, kdo jejich získáním může pomlouvat na vašem blogu vaše kamarády vašim jménem.

4.2 Jak se bránit útokům

- Kybernetické útoky si nikdy nenechávejte pro sebe. V žádném případě to není ostuda. Ten, kdo by měl mít strach z vyzrazení, je právě útočník a ne vy. Určitě je důležité, aby o útocích na vaši osobu věděl někdo dospělý, který vám může pomoci.
- V případě kyberútoku s útočníkem ihned přestaňte komunikovat, je-li to možné, pokuste se mu zablokovat jeho přístup na svou stránku, jestli ani tohle nepomůže, změňte svou identitu.
- Je zapotřebí zjistit, kdo je tím, jenž na vás útočí.
- Pokud se rozhodnete podat trestní oznámení, nikdy neničte důkazy. Naopak. Všechny je pro případné dokazování řádně zadokumentujte a uložte.
- I když se vás kyberšikana netýká osobně, ale víte, že její obětí se stal například váš spolužák, nebuďte k takovému jednání lhostejní. Pokuste se ho podpořit,

³⁰ KAVALÍR, A. Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele. Plzeň, 1999, s. 40-41.

podat mu pomocnou ruku a přesvědčte ho, proč by to měl oznámit nějaké dospělé osobě.³¹

4.3 Jak poznat kyberšikanu u dítěte

Může se zdát, že dokud se někdo někomu nesevěří, nemusí se na kybernetickou šikanu přijít, ale opravdu existují impulzy, díky nimž může být jakákoliv forma šikany včas odhalena. Stačí pozorně sledovat okolí a všimnout si jakýchkoliv změn chování dítěte. Znaky u kyberšikanovaného dítěte mohou být totožné s varovnými signály běžné šikany. Jediné, co u tohoto patologického jevu nehrozí, jsou modřiny, podlitiny a ostatní známky fyzického ublížení. I kyberšikana se může projevit tím, že dítě má strach jít ráno do školy, častěji se vymlouvá na nevolnost a bolest hlavy, nosí špatné známky, nemá zájem o věci, které ho dříve bavily, má strach jít na zájmové kroužky, ve třídě se pohybuje v blízkosti kantora, má smutnou náladu, je ustrašené, ze školy chodí pozdě...³² Ačkoliv jde o výčet nepřímých ukazatelů u šikany, lze je s čistým svědomím určitě přiřadit i k šikaně prostřednictvím virtuálního světa.

Jasnější vědomí o tom co se děje, nám mohou sdělit takzvaní přímí ukazatelé. U běžné šikany to je změna chování okolí vůči dítěti, ponižování, zesměšňování, kritizování a nadávky, krádeže osobních věcí, svačin, ničení oblečení, pohrdání, omezování osobní svobody a různé fyzické napadání.³³ U kyberšikany je to obtížnější. Tam může být varovným signálem situace, kdy se dítě bojí otevřít internetovou komunikaci před ostatními, po přečtení zprávy v ústraní je vystrašené, smutné a deprimované. Zatímco v běžné šikaně vidíme následky na těle či oblečení, zde je poznání daleko náročnější. Každý má jinou povahu, každý člověk se s určitou situací vyrovnává po svém, někdo je silnější, někdo úzkostlivější. Kyberšikanu je určitě jednodušší poznat u slabších jedinců. Ti, kteří jsou statečnější, se s takovým projevem dokážou sami v sobě „prát“ mnohem delší dobu a navenek vypluje až ve chvíli, kdy může být pozdě.

³¹ KAVALÍR, A. Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele. Plzeň, 1999, s. 42-43.

³² LOVASOVÁ, L. *Šikana*. Praha, 2006, s. 15.

³³ LOVASOVÁ, L. *Šikana*. Praha, 2006, s. 16.

4.4 Prevence na úrovni školy

V roce 2009 vznikla v Plzeňském kraji v rámci projektu „Prevence nebezpečných komunikačních praktik při využití ICT“, podpořeného v rámci „programu podpory neinvestičních projektů prevence kriminality obcí 2009“, publikace, která je praktickou příručkou pro učitele v boji proti kyberšikaně. Tato publikace nabízí rady, jaká preventivní opatření pro školní zařízení jsou vhodná.³⁴

Podle autorů příručky průzkumy na různých školách ukázaly, že kyberšikana se objevuje hlavně tam, kde je takzvané „nepřátelské“ prostředí. Právě učitel by měl být tím, kdo by případné neshody v kolektivu žáků měl mírnit a neměly by mu být lhostejné. Správné klima v kolektivu je určitě základním kamenem v boji s kyberšikanou. Zařadit kyberšikanu do školního řádu je další bod, který nabízí řešení tohoto nového patologického jevu. Ve školním řádu by měly být uvedeny možné důsledky a postihy, které případného „aktéra“ kyberšikany ze strany školy čekají. Pokud si některé školy nejsou jisté, jak na tom na jejich půdě žáci s kyberšikanou jsou, naskýtá se jednoduché řešení. Pomocí jednoduchých anonymních dotazníků není těžké zjistit, do jaké míry mají děti dané školy zkušenosti s kybernetickým šikanováním. Někdy je problém v tom, že žáci základních škol netuší, kde je hranice mezi šikanou a legrací, proto ani škola nesmí zapomínat na to, že opakování je matka moudrosti. Dětem je nutné opakovaně připomínat, co je a co není vhodné, jaké důsledky zmiňované jednání může mít a jak se v takové situaci chovat. Diskusi na taková témata nemusí vést pouze pedagog. Školy mohou pozvat i přednášejícího z jiného odvětví či některé neziskové organizace, jako je Bílý kruh bezpečí, Linka důvěry apod. Přednášky na toto téma nabízí i komerční instituce jako je E-bezpečí, Saferinternet, ale i Policie České republiky, obecní policie a jiné složky. Přednášky nemusí být určeny pouze dětským posluchačům a pedagogům. Určitě není od věci uspořádat přednášku ze strany odborníků i pro rodiče a další rodinné příslušníky, neboť mnozí z nich ani netuší, kam až kybernetická šikana může zajít a před čím je nutné své někdy až přehnaně důvěřivé děti varovat.

Ne vždy je nutné zvat odborníka. Děti určitě zaujmou i vlastní zkušenosti starších spolužáků. I oni se totiž mohli z nevinné hry dostat do situace, kdy počáteční

³⁴ KAVALÍR, A. Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele. Plzeň, 1999, s. 46-47.

škádlení přerostlo v cosi, co bylo nezvladatelné a nezadržitelné. Děti by měly vědět, že kyberšikanu řeší škola i tehdy, když na někoho útočí z mimoškolního prostředí. Škola zasahuje tehdy, když se cokoliv promítne na její půdě.

Aby ke kyberšikaně nedocházelo přímo ze školních počítačů, je vhodné do nich nainstalovat software, který bude blokovat různé webové stránky, které jsou ideálním prostředím pro kybernetické ubližování. Tato ochrana nemusí být stoprocentní. Opět narážíme na to, že někteří žáci jsou v práci s výpočetní technikou natolik zdatní, že sebenáročnější zabezpečení mohou zvládnout obejít.

Posledním bodem je doporučení mít ve své škole „specialistu na kyberšikanu“. Specialistou na kyberšikanu je myšlen ten, kdo bude ochoten sám sebe dále v problematice vzdělávat a za kým budou moci ostatní učitelé chodit pro radu.

Praxe s prevencí na úrovni školy ze strany policie v Pardubickém kraji

Policejní preventisté v Pardubickém kraji byli v roce 2012 osloveni koordinátorkou prevence kriminality Krajského úřadu Pardubického kraje s tím, aby se aktivně zúčastnili jednání ředitelů základních škol Pardubického kraje. Na tomto zasedání se přímo ředitelé škol seznámili s projektem v boji s kyberšikanou. Všichni měli příležitost shlédnout prezentaci, ve které byly nejen informace o tom, co kyberšikana jako taková znamená, s jakými druhy útoků se mohou případné oběti setkat, ale i jak se jim bránit, čeho se vyvarovat, jaké možnosti oběť má a co by měla dělat. Působivé a zajímavé pro jakékoliv generace jsou určité skutečné příběhy kyberšikany nejen ze zahraničí, ale i z naší republiky. Na základě setkání ředitelů základních škol byly kontakty na Preventivně informační skupiny v rámci celého Krajského ředitelství policie Pardubického kraje předány jednotlivým třídním učitelům či školním výchovným poradcům, kteří se sami aktivně hlásili o přednášky na toto téma.

Přednášky nebyly určeny pouze pro žáky. Došlo i na situaci, kdy škola projevila zájem o besedy na téma kyberšikana, které byly přizpůsobeny a uspořádány pro rodiče žáků. I taková školní aktivita vyvolala pozitivní ohlas mezi rodiči a policisté se často potýkali s nedostatečným počtem připravených židlí v místnosti, kde byla beseda pořádána.

Z toho je patrné, že v Pardubickém kraji je zájem o přednášky i o boj s kyberšikanou poměrně veliký. Možná i to je důkazem toho, že policie taková oznámení řeší minimálně.

4.5 Prevence na úrovni rodiny

Příručka pro učitele v boji s kyberšikanou vyjmenovává základní pravidla, kterými by se měli řídit i rodiče. Autor je upozorňuje na základní praktiky, díky nimž poznají, že jejich dítě má s kyberšikanou problémy nebo je jejím aktérem.³⁵

V jejich vlastním zájmu není výjimkou, že se snaží zjistit, jaké programy o bezpečnosti na internetu škola nabízí. Nejen ta, ale i oni by měli s dětmi diskutovat o základních pravidlech, jak se chovat na internetu, měli by jim vysvětlit, co se může stát, když základní pravidla nebudou dodržovat, že onen neznámý, s nimiž si dopisují, nemusí být tím, za koho se vydává, měli by jim jít příkladem a ani z legrace nevtipkovat o svých známých, nepsat k vloženým fotografiím nevhodné komentáře a tady výčet podobných pravidel nekončí. Děti vnímají vše, co se děje okolo nich, i nepříjemné zkušenosti se pro ně mohou stát samozřejmostí a poté těžko vyhodnotí, co je či není správné.

Je třeba pamatovat na to, že dítě může být jak oběť, tak i pachatel. Důležité je sledovat, co děti v online virtuálním prostředí dělají, jaké stránky navštěvují a s kým komunikují. Výhodou je, když rodiče znají možnosti, které počítač ke kontrole jejich aktivit nabízí. Je dobré využít dětskou neznalost a pravidelně kontrolovat historii navštěvovaných stránek. Díky tomu je možné zjistit, zda dítě navštěvuje sociální sítě jako je Líbímseti, Rajče, Alík, Facebook, MySpace aj., veřejné chaty, ICQ, Skype atd., jestli někomu posílá své fotky apod. S dětmi je důležité mluvit o tom, co na internetu dělají, kde všude mají svůj profil a jaké informace o sobě sdílí. Pokud je ale dítě starší a v moderní technologii zkušené, není to tak jednoduché. Přílišná rodičovská aktivita může být spíše na škodu. Je nutné být diskrétní. Pokud děti vycítí, že někdo narušuje jejich soukromí, může se stát, že si budou dávat pozor na to, aby jejich aktivita nebyla odhalena. Budou mazat veškeré historie a rodiče pak nemají téměř žádnou šanci zjistit, na jakých stránkách se děti pohybují.

³⁵ KAVALÍR, A. Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele. Plzeň, 1999, s. 50-53.

Varovným signálem je okamžik, kdy je dítě odtažité nebo doslova posedlé internetem. Pokud se k první variantě přidá smutný a vystrašený pohled po přečtení zprávy, může jít o náznak k tomu, že je dítěti ubližováno. I příchod do místností nám ledacos napoví. Pokud dochází k uzavření navštěvovaných stránek, jsou tu dvě vysvětlitelné varianty. Buď chce mít soukromí, nebo zastírá něco neobvyklého.

Nejdůležitější pro oběť kyberšikany je vědět, na koho se může obrátit, když takový problémem nastane. Nikdy není vhodné dítěti vyčítat, že problém, s nímž se potýká, je jeho vina. Rodiče by měli být na prvním místě, právě důvěra dítěte ve své rodiče je velmi důležitá.

4.6 Prevence ze strany Policie ČR v Pardubickém kraji

Policisté z preventivně informačního oddělení při svých přednáškách čerpají z materiálů, které získali jak z odborné literatury, tak i z různých seminářů (příloha č. 6). Dříve, než s projektem na téma kyberšikana začali, museli i oni sami získat maximální informace o dané problematice. Rady, které nyní žákům poskytují, se nikterak neliší od těch, které jsou k dispozici na různých internetových stránkách a v knižních publikacích, jež jsou na současném trhu k dispozici.

Přednášky na téma kyberšikana byly do preventivních programů nabízených základním školám v Pardubickém kraji ze strany policie zařazeny v roce 2011. Cílem bylo seznámit s tímto problémem rizikovou skupinu dříve, než se fenomén zvaný kyberšikana stane aktuálním problémem. Z takové situace jasně vyplývá, že od prvopočátku šlo o primární prevenci, jejímž úkolem je seznámit určitou věkovou skupinu s tímto pojmem dříve, než nastane problém. Současně s vývojem moderních technologií se vyvíjí i způsob kyberšikany. To, co by si dříve nikdo nedovolil, to je dnes téměř běžnou záležitostí. Dnes ve školách nedochází „pouze“ k šikaně spolužáků, ale oběťmi se stávají i samotní učitelé.

Úkolem přednášek bylo ukázat cílové věkové skupině, co je to kyberšikana, jak se před ní chránit, co dělat, když se s ní osobně setkají a na koho se mohou obrátit. Přesto, že v té době žádné policejní oddělení v kraji neřešilo oznámení, které by mohlo mít na svědomí nevhodné chování v kybernetickém prostoru, zdálo se, že žáci dobře vědí, o čem je řeč. Téměř všichni posluchači se do přednášek aktivně zapojovali, vedli aktivní konverzaci a se zaujetím poslouchali skutečné případy ze zahraničí, které

přivedly oběti kyberšikany k tomu nejhoršímu – k sebevraždě. Během přednášek bylo patrné, že žáci se do diskuze zapojují více tehdy, pokud ve třídě není přítomný žádný pedagog. Ve chvíli, kdy vyučující opustil třídu, stoupla aktivita žáků. Žáci začali daleko podrobněji hovořit o svých vlastních zkušenostech s kyberšikanou a nejen to. Nejednou se stalo, že policistu žáci s dalšími otázkami zkontaktovali i mimo vyučování. Ke kontaktu využívali např. profil Facebooku, který je policií vytvořen z důvodu názorné demonstrace správného zabezpečení soukromí, a tam se svěřovali se svými opravdovými zkušenostmi.

Z besed, které preventisté vedou nejen na základních školách v kraji, je patrné, že děti často neznaly hranice, kdy jde o škádlení a kdy už může jít o kyberšikanu. Po zhlédnutí připravené prezentace, která obsahuje i skutečné případy, přestalo být některým žákům do smíchu a to byl vlastně cíl. Žáci na konci přednáškového bloku už byli v rámci svých možností schopni rozeznat, co je a co není zábava.

Kdy jde o šikanu a kdy o vzájemné škádlení? Dá se říci, že takzvané škádlení je zábava pro obě strany. To však neplatí u kyberšikany. Zde se vždy baví pouze jedna strana. Oběť je zraněná nebo ponížena. K bližšímu vysvětlení může být uvedeno, že šikana je záměrná, většinou se opakuje a probíhá delší dobu, agrese je samoučelná, veškeré útoky jsou oběti nepříjemné a je zde tzv. nepoměr sil. Oběť nemá sílu se bránit nebo nemá prostor či odvahu útok obrátit či z webových stránek odstranit.

4.7 Kde hledat pomoc mimo školu, rodinu a Policii ČR?

Oběti mohou hledat pomoc nejen v rodině, ve školním prostředí a u policie. Existuje několik institucí, které je možné vyhledat na internetu. Osoba postižená kybernetickou šikanou ani nemusí opouštět zdi svého domova, stačí kontaktovat odborníky na různých linkách, které se snaží s kyberšikanou bojovat. V dalších podkapitolách jsou uvedeny hned 3 instituce, které se snaží s kyberšikanou veřejně bojovat a které nabízejí účinnou pomoc nejen obětem.

4.7.1 Národní centrum bezpečnějšího internetu (Safer Internet)

Safer Internet, který zahájil svou činnost v roce 2005, měl původně jiný název. Během prvního roku své činnosti mu bylo Evropskou komisí doporučeno, aby se projekt CzeSI transformoval do nové podoby. Safer Internet Awareness/Helpline (Osvětové a asistenční centrum bezpečnějšího internetu) provádí osvětu s cílem zvýšit

povědomí o bezpečnějším užívání internetu a současně poskytuje dětem podporu ve formě psychologické a sociální pomoci v osvojování si zásad bezpečné práce, získávání informací, chatování, brouzdání a pomoci cítit se na internetu bezpečně. Safer Internet Hotline (internetová horká linka) bojuje proti ilegálnímu obsahu, umožňuje občanům České republiky hlásit nelegální obsah, především dětskou pornografii a další formy komerčního a sexuálního zneužívání dětí a předávat oznámení příslušným orgánům. K takovému účelu slouží takzvané „Červené tlačítko“ (příloha č. 2), které si do svého počítače může nainstalovat každý. Jedná se o ikonu, na kterou stačí kliknout ve chvíli, kdy při prohlížení různých webových stránek dojde ke zjištění nelegálního obsahu. V první řadě jde samozřejmě o případy dětské pornografie a jiných druhů podobně závažné kriminality.³⁶

Další projekty Safer Internet

- Protisikane.cz – zde jsou vysvětleny pojmy a rozdíly šikany a kyberšikany.
- Bezpecne-online.cz – rady jak bezpečně užívat internet.
- Pomoconline.cz – psychologická pomoc pro uživatele internetu, kteří se dostali do nesnází při užívání internetu

4.7.2 Linka bezpečí ONLINE (Internet Helpline)

Jedná se o projekt, který je schválen Evropskou komisí a financovaný z fondů Evropské unie. K nalezení je na stránkách www.internethelpline.cz. Pod názvem „Bezpečně na netu“ vznikla v roce 2007 jako součást mezinárodního projektu Safer Internet Plus „Dětská poradna pro bezpečnější používání internetu“. INTERNET HELPLINE (Linka bezpečí ONLINE) poskytuje dětem a dospívajícím pomoc při práci s internetem. Jsou zde odkazy pro děti, mládež i pro dospělé.

Pod tímto projektem je zřízena asistenční služba „Helpline“ (příloha č. 3), kam na bezplatnou telefonní linku 116 111 může volat každý, kdo chce nahlásit zneužívání dětí při komunikaci na internetu a nejen to. Odborníci na této lince poskytnou komukoliv rady, které souvisí s bezpečným užíváním internetu ve chvíli, kdy se lidé cítí

³⁶ S Národní centrum bezpečnějšího internetu. O projektu, Projekt Safer Internet v ČR. In. *Saferinternet* [online]. 1.1.2007 [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: WWW: <<http://old-saferinternet.webmagazine.cz/o-projektu/80-3>>.

být ohroženi jakoukoliv komunikací na sociálních sítích, při hraní her nebo při obtěžování prostřednictvím mobilu či jiných médií.³⁷

4.7.3 E-Bezpečí

„Projekt E-Bezpečí se zejména specializuje na kyberšikany a sexting, kybergrooming, kyberstalking a stalking, rizika sociálních sítí (zejména Facebook), hoax a spam a na zneužití osobních údajů v prostředí elektronických médií.“³⁸ Jedná se o projekt Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, jehož hlavním programem je řešení problematiky nebezpečné komunikace přes internetové prostředí. Hlavním cílem projektu je vzdělávání nejen žáků, studentů, ale i pedagogů, policistů a dalších pracovníků z odboru sociálně právní ochrany dětí aj.

Tento projekt se může pochlubit 3. místem v národním kole Evropské ceny prevence kriminality, kterou získal v roce 2009.³⁹

Na webových stránkách E-bezpečí je možné najít vše, co o kyberšikaně je třeba vědět. Mimo jiné jsou zde dostupné odkazy, které nabízejí odbornou radu nejen pro oběť, ale i pro její blízké, kteří o ni mají strach. E-bezpečí se zároveň snaží pomoci odstranit ohlášený závadný obsah, jenž je publikován na sociální síti Facebook. K tomu všemu stačí pouhé vyplnění základního formuláře (příloha č. 4).

³⁷ MARKOVÁ, I., BURÝŠKOVÁ, L. Bezpečně na webu. In *Policie České republiky – KŘP Královéhradeckého kraje* [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/bezpecne-na-netu-linka-bezpeci-online.aspx>>.

³⁸ KOPECKÝ, K. E-bezpečí, Informace o projektu. [online]. 2010 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <<http://e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>>.

³⁹ KREJČÍ, V. Kyberšikana: *Kybernetická šikana*, Olomouc, 2010, s. 51.

5 Kazuistika

Zde jsou uvedeny tři případy, které se týkají kyberšikany. První z nich je příběh, o kterém se policisté dozvěděli během jedné z přednášek o kyberšikaně na základní škole v Pardubickém kraji, další dva pochází ze zahraničí.

5.1 Eliška (13) a nejlepší kamarádka

Jako první případ bude popsán příběh dnes už 15leté Elišky z Pardubicka. Vždy to byla drobná dívka, která nijak nevyčnívala. V kolektivu byla celkem oblíbená do chvíle, než do jejich třídy přišla nová spolužačka, se kterou se nikdo nebavil. Nová dívka byla v kolektivu ustrkovaná a právě Eliška se jí ujala. To se nejspíš nelíbilo její nejlepší kamarádce, která měla obavu ze ztráty jejího přátelství, které mezi sebou měly od první třídy. Z ničeho nic se rozhodla, že se jí pomstí. V 7. třídě základní školy ji začala všude pomlouvat. Pomluvy se týkaly údajné krádeže náramků, prstýnků a podobných věcí, což se samozřejmě nezakládalo na pravdě. Vše vzniklo v době, kdy „oběť lživých pomluv“ byla nemocná a ve školní lavici chyběla. Z ničeho nic ji všichni psali, že je to „cikánská štětka“, zlodějka a mnohé další nadávky. Vysvětlit spolužákům a dalším dětem ze školy, které ji znaly, že to není pravda, bylo nesnadné. Podle Elišky tomu téměř třetina školy, zejména její třída, uvěřila. Všichni spolužáci i děti z ostatních tříd jí na Facebooku začaly nadávat. Byla téměř bezmocná. Marně se snažila s „bývalou“ kamarádkou sejít, chtěla si to s ní vše vyříkat z očí do očí, ale to se nedařilo. Dočkala se neustálého odmítání. Na Eliščině profilu se začaly objevovat diskuse, v nichž jí třída považovala dokonce za psychicky narušenou spolužačku a za dívku, která trpí bulimií. Jakmile se objevila v kolektivu, všichni si na ni ukazovali prstem.

Takové jednání se zdatelně podepsalo na její psychice. Přestala si věřit a ztratila důvěru v ostatní. Své rodiče prosila, aby ji přehlásili do jiné školy, odmítala chodit ven, dokonce ani internet ji nelákal. Vždy se bála, co nového na ni bývalí kamarádi zase vymyslí. Po krátké době se dokonce ozvala maminka dívky, která vše iniciovala, rodičům Elišky s tím, že Eliška šikanuje jejich dceru a ať s tím něco udělají.

Jelikož jednání mělo projevy i při vyučování na půdě školy, do celého incidentu se vložil třídní učitel. Ke změně školy nedošlo. Kamarádství Elišky přešlo ve vzájemnou ignoraci, a to se ukázalo jako to nejlepší možné řešení. Elišce se naštěstí důvěru mezi svými spolužáky podařilo získat zpět. Dnes je v 9. třídě a znovu patří mezi oblíbené spolužačky.⁴⁰

5.2 Kauza Star Wars Kid (2003, Kanada)

Mediálně známou obětí kyberšikany se stal Ghyslain Raza. Šlo o studenta střední školy, který se vzhlédl ve filmu Hvězdné války. Nešťastně nahrál videozáznam, na němž předváděl bojovou scénu za pomoci golfové hole, kterou ztvárnila postava Dartha Maula. Přesto, že student celou scénu předvedl s přivřením oka s celkem zdařilou zručností, vzbudilo to posměch u jeho spolužáků. Ti se v roce 2003 nahrávky zmocnili a vyvěsili na internet pod názvem Jackass_starwars_funny.wmv v domnění, že to bude jen takový malý kanadský žertík. Spletli se. Na jeho konto se bavili lidé téměř z celého světa. Nahrávka zaznamenala několik miliónů stažení a na jeho konto se zdaleka nebavili pouze jeho spolužáci. Na základě této videonahrávky dokonce vznikla spousta parodií v podobě karikatur i kreslených komiksů. Video se dočkalo i videomontáže, díky níž měl chlapec v ruce místo golfové hole světelnou tyč. Ve chvíli, kdy se Ghyslain dozvěděl o své nepříjemné popularitě, musel se podrobit léčbě. Nahrávka totiž demonstrovala jeho nadváhu a neohrabanost, což diváci z internetového světa dost nevybíravě komentovali.

Chlapcova rodina se obrátila na soud. Po rodinách jeho spolužáků požadovala čtvrt milionu kanadských dolarů. Soudní proces se nakonec týkal pouze tří z rodin. V roce 2006 vše skončilo mimosoudním vyrovnáním, jehož podmínky nebyly medializovány.⁴¹

⁴⁰ Z rozhovoru s E. Z., žákyní 2. stupně Základní školy Lázně Bohdaneč ze dne 24. 2. 2013.

⁴¹ KREJČÍ, V. Kyberšikana: *Kybernetická šikana*, Olomouc, 2010, s. 21 – 27.

5.3 Megan Taylor Meier

Megan Taylor Meier je dívka z Ameriky, která kvůli kyberšikaně spáchala sebevraždu.

Jako třináctiletá trpěla poruchou pozornosti, měla problémy s nadváhou, deprese a ve 3. ročníku začala mluvit o sebevraždě. Její rodiče jí zajistili terapeutickou pomoc a na nějaký čas se vše změnilo. Dívka chodila do školy, kde byly povinné uniformy, což Megan vyhovovalo, dostala se do volejbalového týmu a podařilo se jí zhubnout pár přebytečných kilogramů. Rozešla se se svou dlouholetou kamarádkou a seznámila se na internetu s přítelem – 16letým chlapcem Joshem Evansem. Vše vypadalo slibně, a ačkoliv se neznali, komunikace mezi nimi byla velice příjemná. Najednou se jeho chování ohromně změnilo. Megan dostávala zprávy: „Nevím, jestli chci být tvůj přítel už proto, že jsem slyšel, že na své přátele nejsi úplně příjemná.“ I přes zákaz maminky se na sociální síť tajně přihlásila a urážky pokračovaly. Na síti našla zprávy od jiných dětí typu: "Megan Meier je děvka. Megan Meier je tlustá kráva“. Po 12 minutách od chvíle, kdy se Megan pohádala se svou matkou, ji rodiče našli oběšenou ve skříni. Resuscitace ze strany lékařů ji prodloužila život o pouhý jediný den, který strávila v kritickém stavu v nemocnici.

Rodiče po její smrti prohlíželi zprávy, které dcera obdržela. Našli i poslední zprávu od Joshe: „Všichni v O'Fallon ví, jaká jsi. Jsi špatný člověk a všichni Tě nenávidí. Měj posranej zbytek svého života. Svět by byl lepší bez tebe.“

Vyšetřováním vyšlo najevo, že Josh nebyl žádný 16letý chlapec, ale matka její bývalé kamarádky, která se ji mstila za to, že s její dcerou přestala kamarádit. Zarážející je to, že Lori, žena, která se vydávala za Joshe, nedávala najevo žádné výčitky a vše vnímala jako legraci.⁴²

⁴² KREJČÍ, V. Kyberšikana: *Kybernetická šikana*, Olomouc, 2010, s. 31 – 36.

6 Kyberšikana v Pardubickém kraji

Pro empirickou část bakalářské práce na téma kyberšikana byla zvolena kvantitativní metoda formou dotazníkového šetření, díky níž byla získána data, která prozkoumala aktuální situaci na vybraných základních školách v Pardubickém kraji.

6.1 Vymezení výzkumných cílů a metod

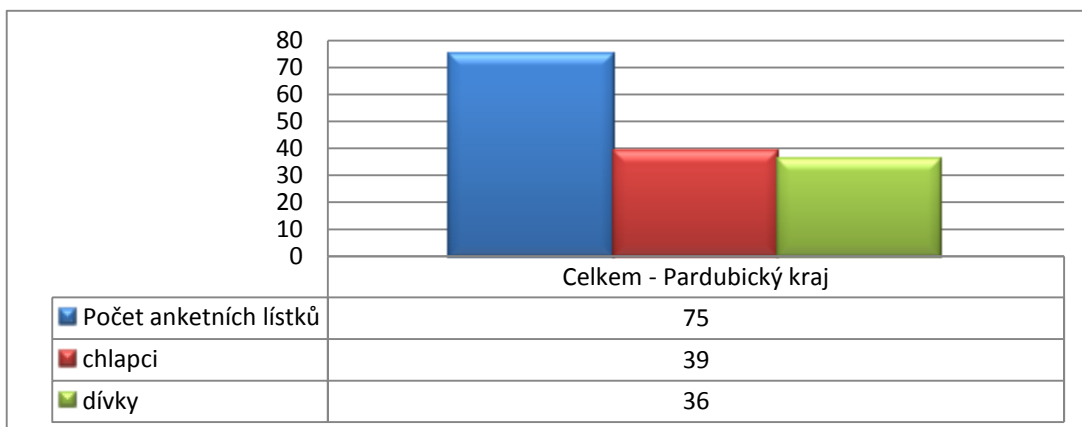
Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké osobní zkušenosti žáci druhého stupně základních škol s kyberšikanou mají, zda znají rizika virtuální komunikace, jestli vědí, jak se před ní chránit a jak se v krizové situaci zachovat.

Mezi žáky 6. – 9. tříd základních škol byly na konci roku 2012 prostřednictvím pracovníků prevence Krajského ředitelství policie Pardubického kraje distribuovány anonymní dotazníky (příloha č. 1), jejichž účelem bylo zjistit, jaké postavení má kyberšikana v kraji. Díky anonymitě lze předpokládat, že odpovědi respondentů byly upřímné, neboť žáci nemuseli mít obavu vyjádřit svůj skutečný názor a pohled na kyberšikanu. Anonymita jim poskytla možnost odpovědět na otázky bez jakéhokoliv ovlivnění jejich spolužáky, bez strachu z posměchu nebo bez obav z učitele, který většinou hájí dobré jméno školy.

V úvodu dotazníku byli respondenti seznámeni s autorem a s důvody, proč se právě tento „formulář“ dostal mezi ně. Samotný dotazník obsahuje celkem čtrnáct uzavřených otázek, v nichž je možné vybrat jednu nebo více odpovědí. Jeho vyplnění bylo založeno na dobrovolnosti. Dotazníky byly ponechány ve třídě a záleželo na každém, kdo měl či neměl zájem je vyplnit. Do 10. 3. 2013 se policejním preventistům prostřednictvím učitelů základních škol, s nimiž spolupracují, vrátilo celkem 75 vyplněných formulářů, které byly následně vyhodnoceny.

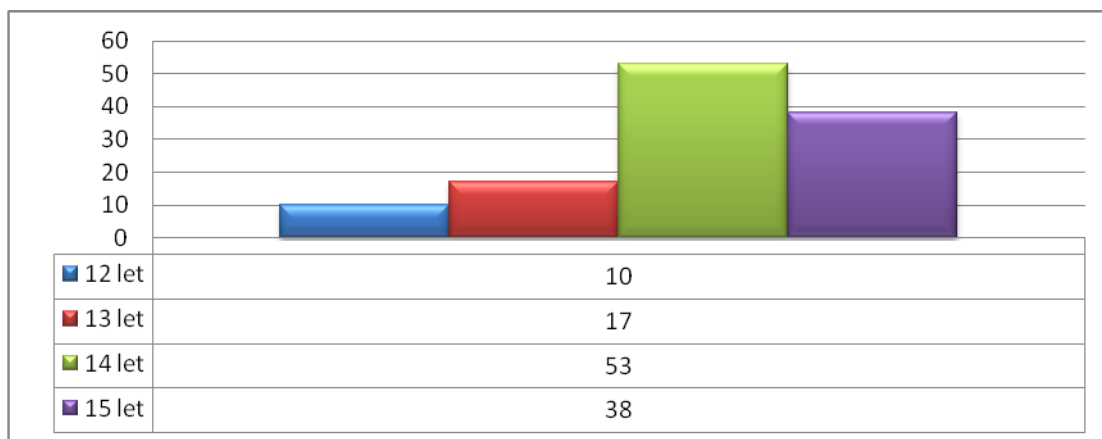
Grafické výstupy výzkumu

Obrázek 1- Počet respondentů

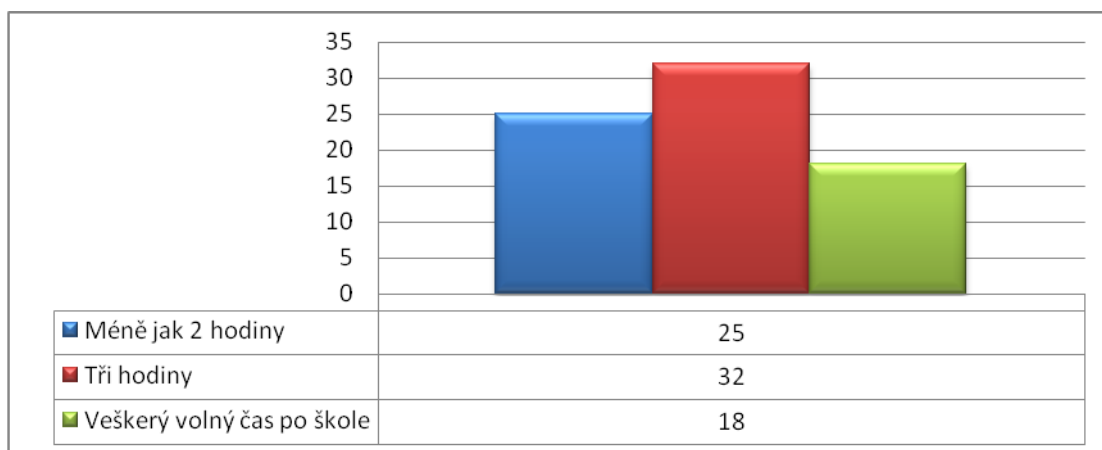
Zde je překvapivé, že zájem o vyplnění dotazníku byl téměř totožný jak u chlapců, tak i u dívek.

Obrázek 2 - Věk respondentů

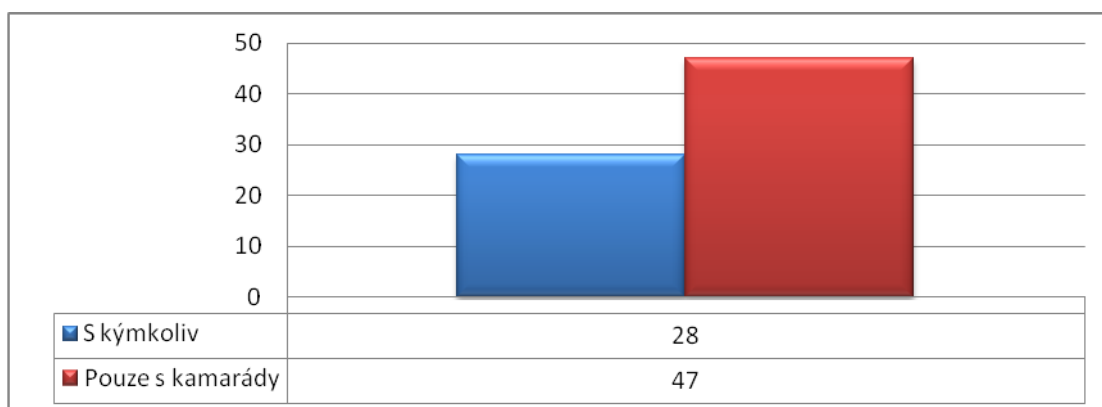
Respondenti, kteří dotazník vyplnili, byli ve věku 12 – 15 let. Z grafu vyplývá, že největší zájem o jeho vyplnění byl u žáků ve věku čtrnácti let. Z podrobnějšího studování a hodnocení dotazníku je zřejmé, že právě oni mají s kyberšikanou nejbohatší zkušenosti.

Obrázek 3- Kolik hodin denně trávíš na internetu?

Cílem této otázky bylo zjistit, kolik hodin denně tráví u internetu či jiné výpočetní techniky. Zde se potvrzuje, že počítač patří k jejich každodennímu životnímu stylu. Někteří si život bez moderní výpočetní techniky a internetu možná nedokážou představit. Výsledky potvrzují, že děti této věkové kategorie, u internetu tráví i několik hodin denně. Jsou i tací, kteří nedělají nic jiného, než že sedí u monitoru, hrají hry nebo komunikují s kamarády přes různé sociální sítě. Zatímco dřívější nezletilci trávili volný čas venku, ti dnešní ani nemají potřebu scházet se osobně. Komunikace přes různá diskusní fóra či sociální sítě jim naprosto vyhovuje. Pokud dojde k výměně názorů, přes internet jsou určitě silnější, než by tomu bylo v reálné verbální komunikaci tzv. tváří v tvář, kde by nejspíš zvítězil ten silnější jedinec.

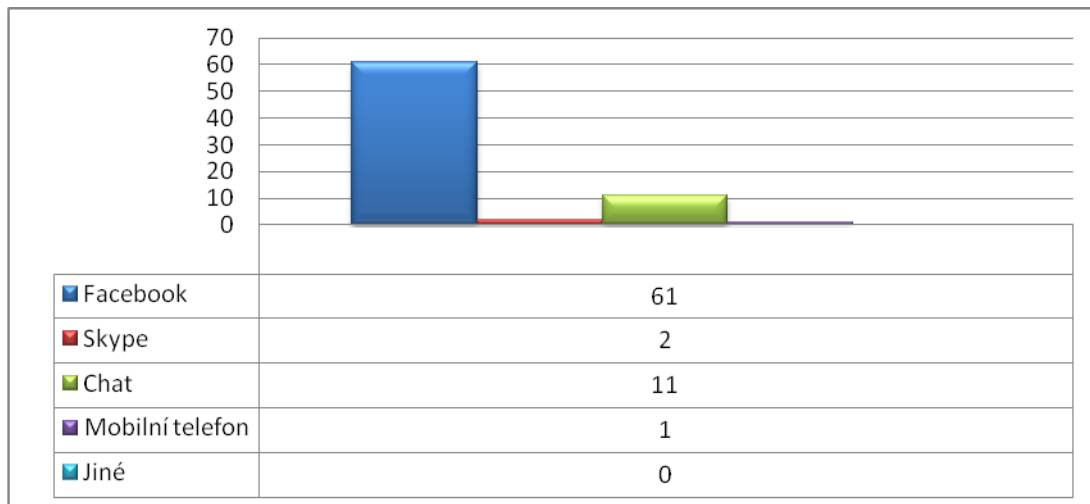
Obrázek 4 - S kým prostřednictvím moderní telekomunikační technologie nejčastěji komunikuješ?

Z výsledků této otázky je patrné, že respondenti nejčastěji komunikují se svými přáteli. Druhé číslo však ukazuje i na skutečnost, že někomu je opravdu lhostejné,

s kým hovoří a komu sděluje osobní zážitky, což potvrzuje slova autorů, jejichž názory a pohled na kyberšikanu jsou obsaženy v teoretické části.

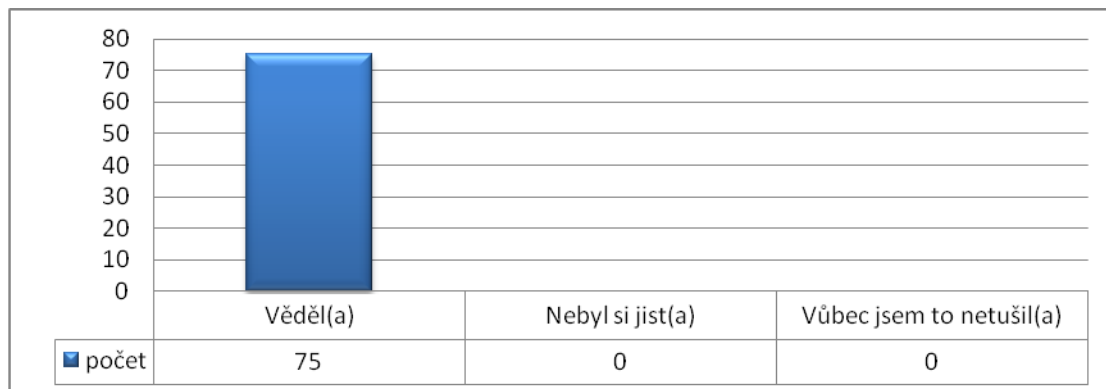
Obrázek 5 - Prostřednictvím čeho nejčastěji komunikuješ?

Zde je zřejmé, že fenoménem dnešní doby je sociální síť Facebook. Právě Facebook umožňuje být v kontaktu s lidmi v jakémkoliv koutě světa, kde je možnost připojit se k internetu, sdílet s nimi nálady, vyměňovat si informace či prohlížet jejich fotografie, které na svůj profil vloží.

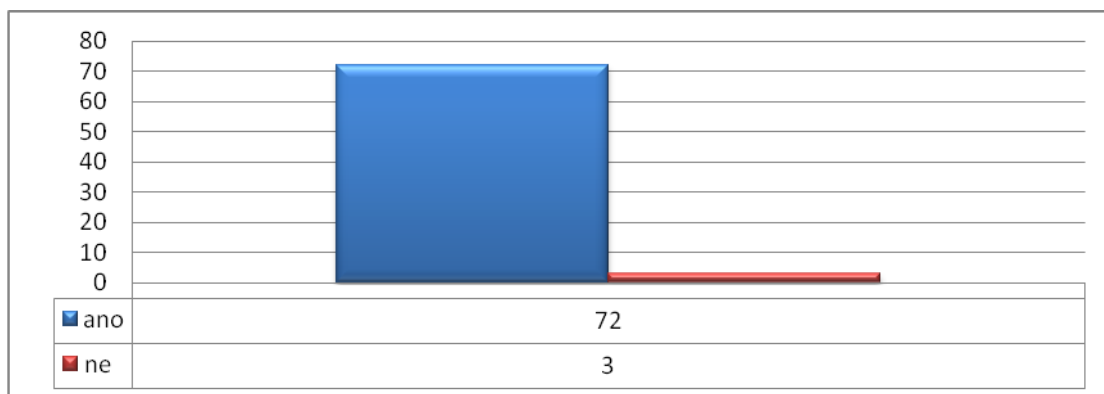
Při besedách na téma kyberšikana si žáci jsou vědomi toho, že každý by měl pamatovat na to, že data, která na internet během pár vteřin vloží, může během stejně krátké doby shlédnout mnoho dalších lidí. Vědí, že je důležité dbát na správné nastavení soukromí a na zdravý rozum, ale možná si myslí, že jim se nemůže nic stát.

Obrázek 6 - Věděl jsi už před začátkem přednášky, co je to kyberšikana?

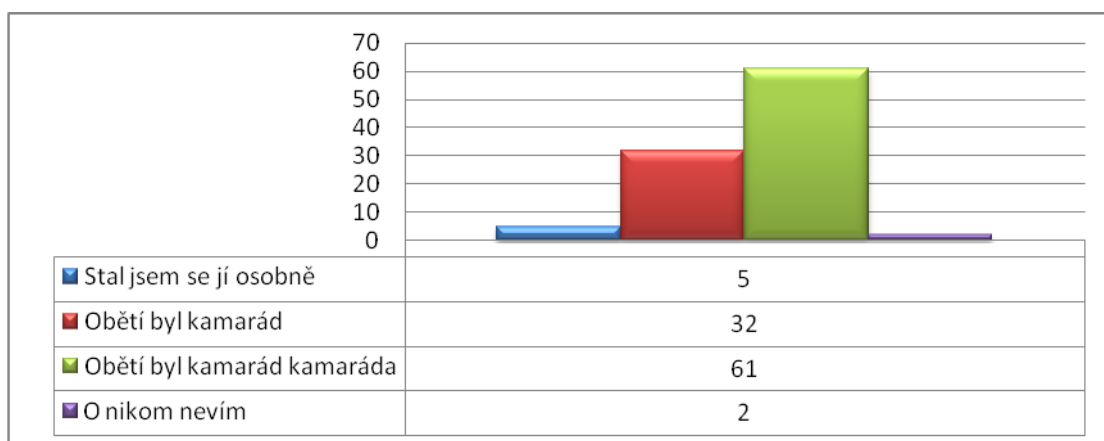
Cílem této otázky bylo zjistit, zda respondenti ještě dříve, než proběhla přednáška na téma kyberšikana, věděli, co toto slovo znamená. Zde je možné vidět, že se každý respondent s tímto pojmem někdy setkal. Odpovědi se jednoznačně shodují, což je jasný důkaz, že o ní již věděli. Nemusí to ale vypovídat o osobních zkušenostech s uvedeným patologickým jevem.

Obrázek 7 - Setkali jste se s kyberšikanou osobně?

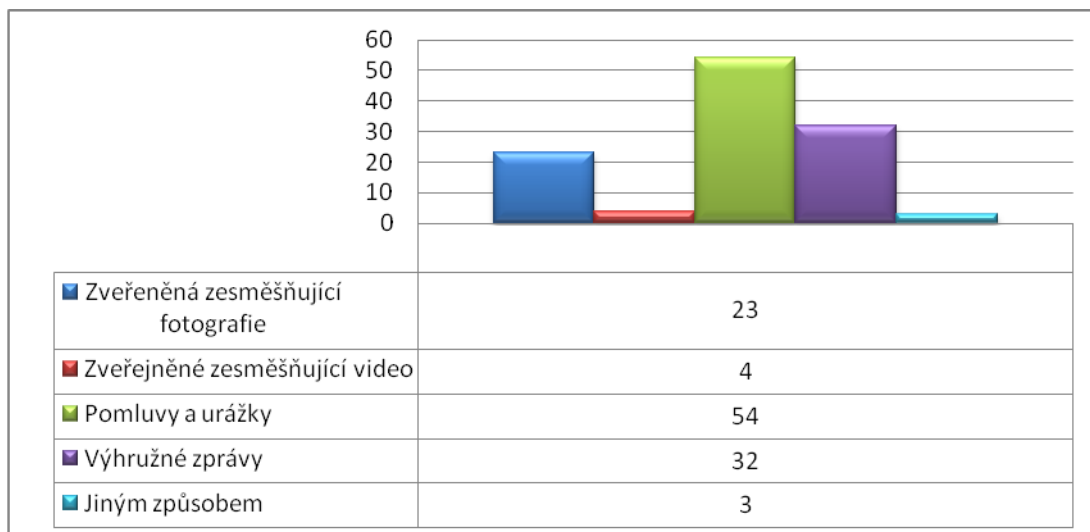
Zde už byla otázka konkrétnější. Z grafu vyplývá, že pro respondenty není slovo kyberšikana pouze pojem z besed či diskusí s rodiči či kamarády. Je zřejmé, že v minulosti, možná i v současné době, je nebo jejich kamaráda kyberšikana postihla.

Obrázek 8 - Kdo byl obětí kyberšikany?

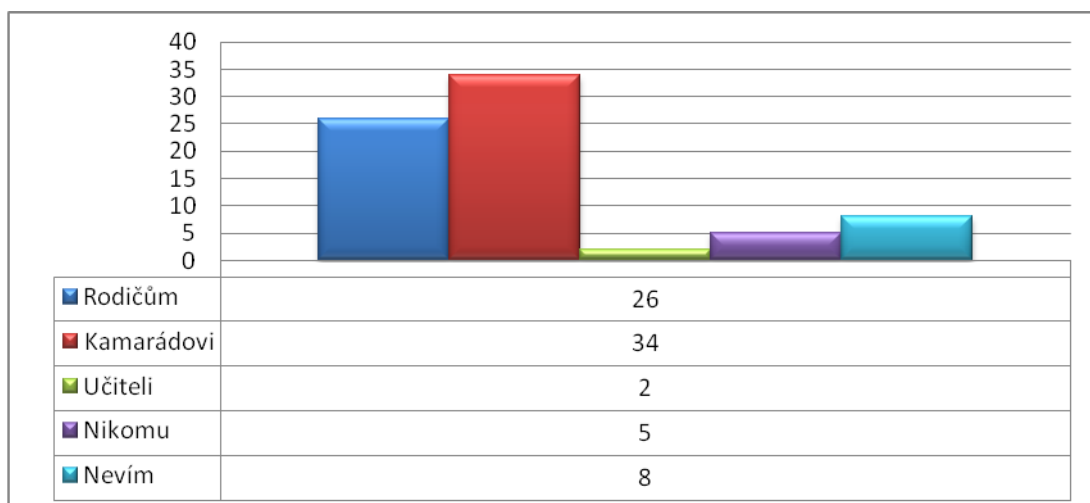
Grafové znázornění odpovědí na tuto otázku vypovídá o tom, že oslovení respondenti vybrali více možných variant odpovědí. Z grafu vyplývá, že kyberšikanu znají hlavně ze strany někoho jiného. Je tu ale 5 respondentů, kteří kyberšikanu zažili osobně.

Obrázek 9 - Jakým způsobem kyberšikana probíhala?

Cílem otázky č. 9 bylo zjistit, jakým způsobem kyberšikana, s níž se respondenti setkali nebo o které slyšeli, probíhala. I tady bylo v několika vyplněných dotaznících vybráno více variant. Graf ukazuje, že na prvním místě stojí pomluvy a urážky, na jejichž základě se baví ostatní. Na pomyslné druhé příčce stojí výhružky a ani zveřejněná fotografie, která jedince zesměšňuje, není v pozadí. I tento způsob ubližování není v Pardubickém kraji pro žáky vybraných základních škol neznámý.

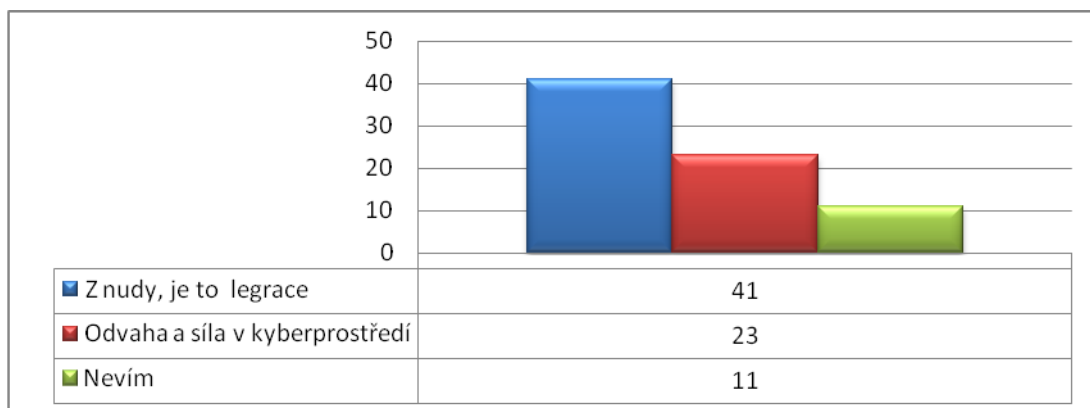
Obrázek 10 - Komu jste se (byste se) svěřili?

Cílem otázky číslo 10 bylo zjistit, na koho by se respondenti obrátili, popřípadě na koho by se v budoucnu obrátili, pokud by je kyberšikana trápila. Odpovědi na tuto

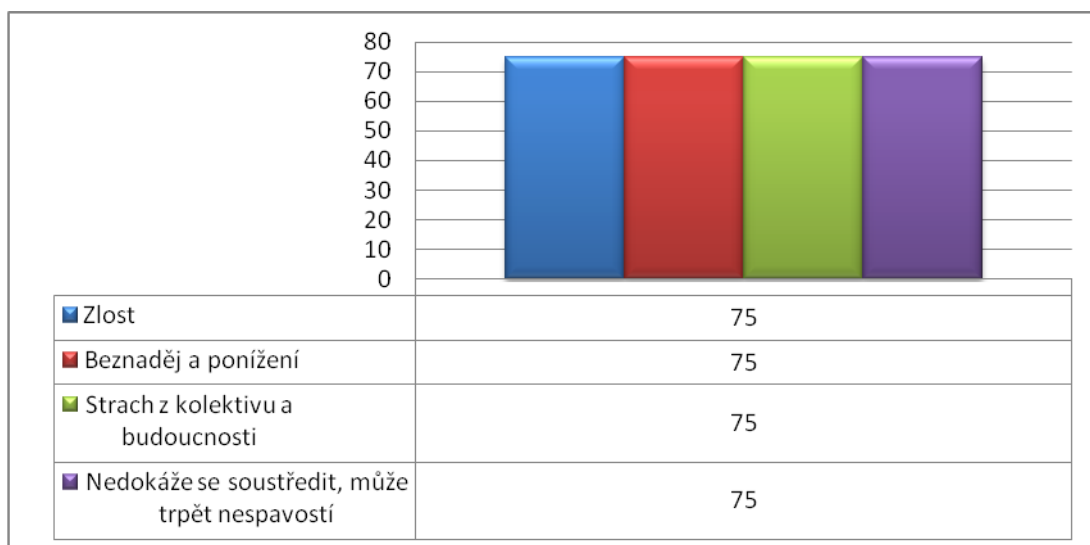
otázku jsou překvapující. Ti, kteří by se někomu svěřili, uvádí, že by to byl kamarád, komu by o problému řekli. Za učitelem by šli pouze 2 dotazovaní, za rodiči by šlo pouze 26 dětí. Proč? Kde je důvěra mezi rodičem a dítětem? Při využití diskuse s dětmi na uvedené téma je zřejmé, že by se bály toho, aby jim rodiče pro jejich bezpečí a ochranu nezakázali užívání internetu nebo výčitek, že si za svůj problém mohou sami.

Obrázek 11 - Proč si myslíš, že ke kyberšikaně dochází?

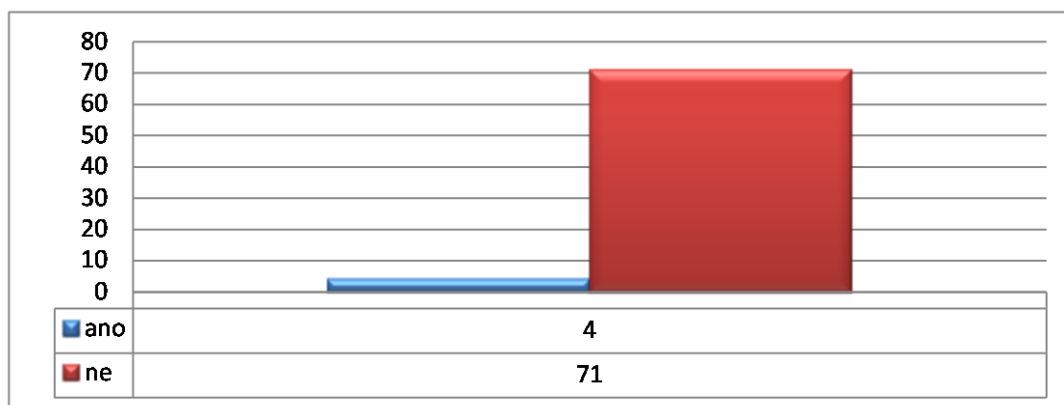
I zde je převažující odpověď. Nejvíce respondentů si myslí, že právě dlouhá chvíle je spouštěčem a důvodem, proč kyberšikana vzniká. Na druhém místě skončila odvaha a síla v kyberprostředí. To znamená, že i žáci oslovené věkové kategorie si uvědomují, že agresoři jsou při skryté anonymitě silnější a kyberšikanou si dobíjí své sebevědomí, které v reálném světě nemají. I tady se výsledek výzkumu ztotožňuje s autory publikací, jejichž názory jsou součástí obecné části této práce.

Obrázek 12 - Co oběť kyberšikany prožívá?

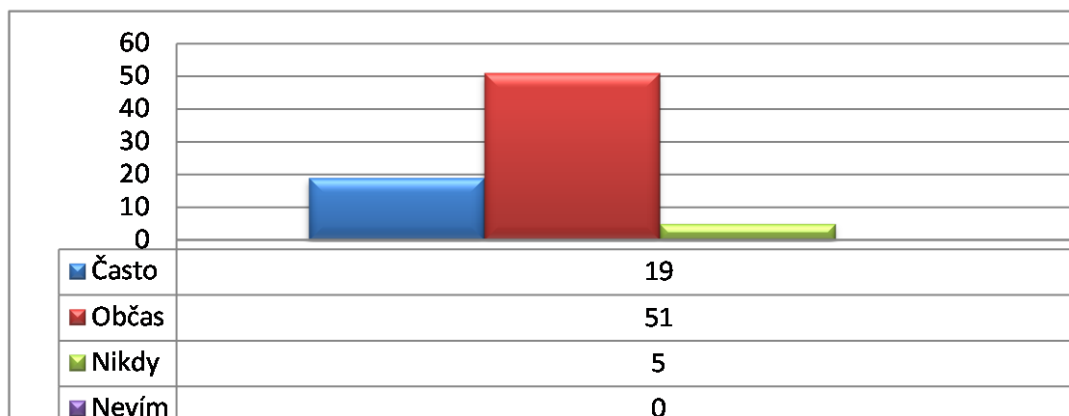
Zde každý respondent označil všechny možné varianty, což opět potvrzuje skutečnost, že děti mají poměrně dostatečný přehled o tom, co může kyberšikana způsobit a jaké může mít následky.

Obrázek 13 - Byl jsi svědkem natáčení zesměšňujícího videa, které skončilo na internetu?

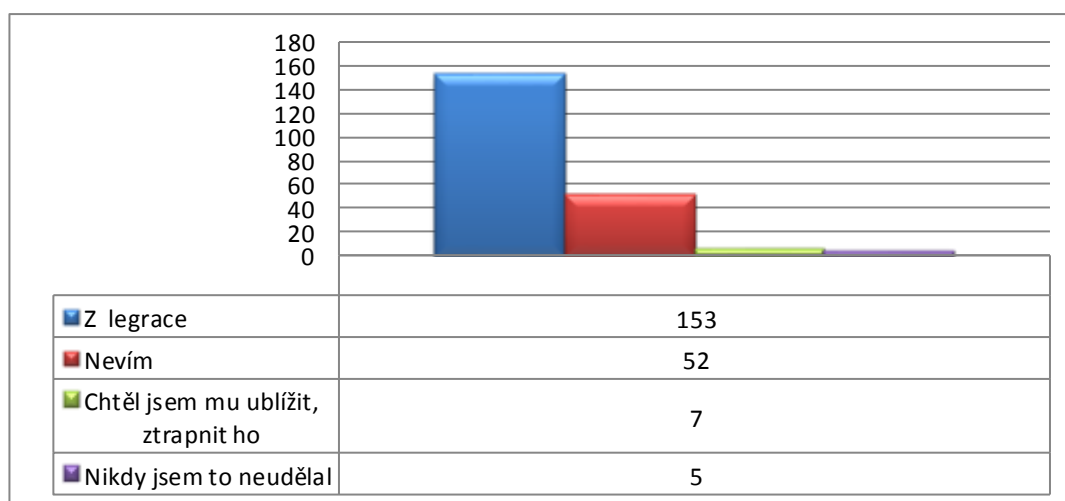
I tady bylo cílem zjistit, kam až kyberšikana na vybraných školách zašla. Vyprovokování nějaké „scénky“ už může souviset s běžnou šikanou, která je prostřednictvím kyberprostředí znásobena. Kladně odpověděli pouze 4 respondenti.

Obrázek 14 - Připojil(a) jsi se někdy ke komentářům směšného videa, textu či fotografie?

Záměrem 14. otázky byla snaha zjistit, kolik respondentů přispělo ke kybernetickému šikanování. Zde je patrné, že naprostá většina něco takového už v minulosti udělala. Je ale opět složité posoudit, zda se opravdu jednalo o kyberšikanu nebo o legraci.

Obrázek 15 - Proč jsi to udělal(a)?

Poslední otázka v dotazníku doplňuje odpověď na tu předchozí a ukazuje, že úvaha nad grafem znázorňující odpověď na otázku č. 14 byla správná. Vážně někdy není lehké poznat kyberšikanu od legrace. Většina komentářů může být skutečně publikována s úsměvem ve tváři. Jelikož nevidíme reakci osoby, které se náš komentář dotýká, nemůžeme vědět, jak se „oběť“ cítí. Někdo má z jednání legraci, ale ten, koho se vše týká, za újmu na své cti a vážnosti.

Závěr

Problematika kyberšikany je v České republice v posledních letech stále častěji předmětem zájmu jak odborníků, tak médií a laické veřejnosti.

Internet se stal přirozenou součástí lidského života nejen dospělých, ale i mladších generací. Díky času stráveného u internetu jim schází běžná komunikace, což je problém, s nímž se bude muset celá společnost v budoucnu vypořádat. Všichni si musíme uvědomit, že internetová komunikace má i svá úskalí, ale nesmíme zapomínat na to, že moderní technologie nejsou zlo, ale zlo páchají lidé, kteří je s cílem někomu ublížit zneužívají.

Děti ve školním věku jsou často nadměru důvěřivé a právě jejich důvěřivost a nedůslednost se stává častou motivací agresorů zmíněné aspekty zneužít. Úvodní část bakalářské práce byla věnována teoretickým poznatkům o kyberšikaně. Dříve než byla kyberšikana podrobněji rozebírána se hovořilo o běžné šikaně, která je určitě daleko známější. V práci byly použity citace autorů jak knižních, tak i internetových publikací, které se zabývají všemi možnými druhy šikany, kam patří i rizika komunikace v tomto virtuálním světě. Jejich slova nejsou nijak odlišná. Je možné uvést, že jejich definice jsou téměř totožné. Součástí práce je i kazuistika, v níž jsou uvedeny příběhy kyberšikany u nás i v zahraničí. Práci dokresluje vlastní dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zmapovat současné zkušenosti s kyberšikanou žáků základních škol ve věku 12 – 15 let v Pardubickém kraji. Průzkum, který byl proveden, jednoznačně poukazuje na to, že děti vědí, jak by se měly na internetu chovat. Výsledky průzkumu se ve velké míře ztotožňují i s tím, co ve svých publikacích o kyberšikaně uvádí autoři knižních i webových publikací. K zamyšlení však zůstává, proč se podle průzkumu centra prevence rizikové virtuální komunikace stalo obětí kyberšikany více než 50 procent respondentů, když podle dotazníkového šetření je jejich povědomí o riziku virtuální komunikace na celkem dobré úrovni. Proč si děti nechrání své soukromí, i když vědí, co se může stát? Právě ony velice často sdílí své aktuální nálady, na své profily vkládají téměř cokoli, počínaje informacemi o tom, co měly k obědu, jak a s kým se pohádaly, až po intimní zprávy ze svého soukromí. Z besed, které jsou ze strany preventistů Krajského ředitelství policie Pardubického kraje vedeny, vyplývá, že i přes veškeré

znalosti možných rizik, které je ve virtuální komunikaci čekají, si málokdo dává pozor a nepřipouští si, že i jim by se něco podobného mohlo stát.

Aby k těmto patologickým jevům nedocházelo, je důležité věnovat velkou pozornost základním projevům kyberšikany, prvním varovným signálům a nevytvářet prostředí pro její rozvinutí.

Nestačí pouhé zpravodajství, ve kterém se občas dozvídáme o rizicích virtuální komunikace, to je jistě střípek, ze kterého si mohou další potenciální oběti vzít ponaučení, ale podíváme-li se na to i z té druhé stránky, mohou to být právě média, která vnuknou dítěti, jehož sebevědomí je hodně nízké, myšlenku, že prostřednictvím kybernetického prostoru se mohou mstít tomu, na koho jsou v reálném světě krátcí, a to není určitě žádoucí.

Do prevence se musí zapojit nejen odborníci, jako jsou policisté a lidé z různých neziskových organizací zabývající se touto problematikou, ale i rodiče samotných dětí. I oni musí se svými dětmi o možném nebezpečí často hovořit.

Zabránit kyberšikaně a zajistit někomu stoprocentní ochranu před ní, není reálné. Nejen z této práce vyplývá, že kyberšikana může probíhat i tehdy, kdy oběť ani netuší, že se něco takového na její účet děje.

I kdyby byla prevence na sebelepší úrovni, vždy se najdou takoví, kterým se mohou rady předávat neustále, a přesto se stanou snadnou kořistí agresora. Určitě není troufalé tvrdit, že i malé procento žáků, kteří si díky podobné besedě dají větší pozor na to, aby se v další životní etapě nestali obětí kybernetické šikany, je určitě úspěchem. Právě proto je stále opakovaná prevence na místě a v žádném případě není zbytečná.

Seznam použité literatury

Literární zdroj

1. BENDL, S., *Prevence a řešení šikany ve škole*. vyd. Praha: ISV TIRA. 2003, ISBN 80-86642-08-9.
2. FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. 2. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2003. 384 s. ISBN 80-7178-626-8.
3. CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, 2. vyd., Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 1998, 124 s.
4. KAVALÍR, A. *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Vyd. 1. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 104 s. ISBN 978-80-86961-78-1.
5. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. Praha: Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-7178-513-X.
6. KYRIACOU, Ch. *Řešení výchovných problémů ve škole*, 1. vyd. Praha: Portál 2005, 151 s., ISBN - 80-7178-945-3.
7. LOVASOVÁ, L. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 28 s. ISBN 80-869-9165-2.
8. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.
9. ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton, 2003, 158 s. Psychologická setkávání, sv. 6. ISBN 80-725-4360-1.
10. VÁGNEROVÁ, Kateřina. A KOL. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Vyd. 2. Editor Kateřina Vágnerová. Praha: Portál, 2011, 147 s. ISBN 978-807-3679-125.

Legislativní dokumenty:

1. ČESKO. Zákon č. 40 České národní rady účinný od 1. ledna 2010, trestní zákoník. In Sbíрка zákonů České republiky. 2009, částka 11.
2. ČESKO. Zákon č. 101 České národní rady ze dne 4. dubna 2000 o ochraně osobních údajů. In Sbíрка zákonů České republiky. 2000, částka 32.
3. ČESKO. Zákon č. 218 České národní rady ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In Sbíрка zákonů České republiky. 2009, částka 11.

Elektronické zdroje:

1. DOUBRAVA, L. Šikana a kyberšikana nejsou dva odlišné fenomény. In *Učitel'ské noviny: Týdeník pro učitele a přátele školy* [online]. 2011, Praha: GNOSIS 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: WWW: <<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5970&PHPSESSID=5451853d48d6f6693fe5dd60abe4d0eb>>.
2. E-bezpečí: Nebezpečné komunikační jevy. In *E-bezpečí* [online]. 26.3.2013 [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: WWW: <<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/home>>.
3. HYBLEROVA, H., 56 procent mladistvých v ČR jsou obětmi kyberšikany. In *zpravy.tiscali.cz* [online]. 26.4.2012, [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: <<http://zpravy.tiscali.cz/56-procent-mladistvych-v-cr-jsou-obetmi-kybersikany-134446>>.
4. KOPECKÝ, K. E-bezpečí, Informace o projektu. [online]. 2010 [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <<http://e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>>.
5. MARKOVÁ, I., BURÝŠKOVÁ, L. Bezpečně na webu. In *Policie České republiky – KŘP Královéhradeckého kraje* [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/bezpecne-na-netu-linka-bezpeci-online.aspx>>.

6. PROTI-ŠIKANĚ., Šikana a kyberšikana. In *Saferinternet.cz* [online]. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: WWW: <<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>>.
7. Národní centrum bezpečnějšího internetu. O projektu, Projekt Safer Internet v ČR. In. *Saferinternet* [online]. 1.1.2007 [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: WWW: <<http://old-saferinternet.webmagazine.cz/o-projektu/80-3>>.
8. TŮMOVÁ, Š. Stalking - nová forma psychického teroru. Asociace forenzních psychologů [online]. [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: WWW: <<http://afp.wz.cz/clanky.doc/Stalking.doc>>.
9. Úřad. Úřad pro ochranu osobních údajů [online]. 4.4.2013 [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: WWW: <<http://www.uoou.cz/uoou.aspx?menu=13>>.
10. ZÁLIŠOVÁ, M. Kyberšikana (Cyberbullyng). In *Saferinternet.cz* [online]. 26. 2. 2008., [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: WWW: <<http://old-saferinternet.webmagazine.cz/novinky/314-3>>.

Ostatní:

1. KOPECKÝ, K. *Stalking a Kyberstalking: nebezpečné pronásledování*. Olomouc, 2010, s. 15. ISBN 978-80-254-7737-3.
2. KREJČÍ, V. *KYBERŠIKANA: Kybernetická šikana*. Olomouc, 2010, s. 72. ISBN 978-80-254-7791-5.
3. Ministerstvo školství. *Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*, 2008, s. 12. Č.j. 24 246/2008-6.
4. Z rozhovoru s E. Z., žákyní 2. stupně Základní školy Lázně Bohdaneč ze dne 24. února 2013.

Seznam obrázků

Obrázek 1- Počet respondentů	41
Obrázek 2 - Věk respondentů.....	41
Obrázek 3- Kolik hodin denně trávíš na internetu?	42
Obrázek 4 - S kým prostřednictvím moderní telekomunikační technologie nejčastěji komunikuješ?	42
Obrázek 5 - Prostřednictvím čeho nejčastěji komunikuješ?	43
Obrázek 6 - Věděl jsi už před začátkem přednášky, co je to kyberšikana?	43
Obrázek 7 - Setkali jste se s kyberšikanou osobně?.....	44
Obrázek 8 - Kdo byl obětí kyberšikany?.....	44
Obrázek 9 - Jakým způsobem kyberšikana probíhala?	45
Obrázek 10 - Komu jste se (byste se) svěřili?	45
Obrázek 11 - Proč si myslíš, že ke kyberšikaně dochází?.....	46
Obrázek 12 - Co oběť kyberšikany prožívá?	47
Obrázek 13 - Byl jsi svědkem natáčení zesměšňujícího videa, které skončilo na internetu?.....	47
Obrázek 14 - Připojil(a) jsi se někdy ke komentářům směšného videa, textu či fotografie?	48
Obrázek 15 - Proč jsi to udělal(a)?.....	48

Seznam příloh

- Příloha č. 1 – Dotazník
- Příloha č. 2 – Červené tlačítko Saferinternet.cz
- Příloha č. 3 – Telefonická pomoc dětem – linka bezpečí
- Příloha č. 4 – Poradna pro oblast rizikového chování na internetu E-bezpečí
- Příloha č. 5 – Formulář pro hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet na stránkách www.policie.cz
- Příloha č. 6 – Osvědčení o absolvování kurzu Nebezpečné komunikační jevy spojené s užíváním internetu a mobilních telefonů

Příloha č. 1 – Dotazník

DOTAZNÍK NA TÉMA „KYBERŠIKANNA NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH“

Dobrý den,

jsem studentkou Vysoké školy evropských a regionálních studií v Příbrami a má bakalářská práce pojednává o kyberšikaně mezi žáky základních škol. Součástí bakalářské práce je výzkum, který by měl zjistit, jak se ke kyberšikaně stavíte právě vy, žáci druhého stupně základních škol, jaké je vaše vědomí a jaké jsou vaše zkušenosti s touto problematikou.

Děkuji za váš čas strávený vyplňováním otázek v dotazníku. “

1. Kolik je Ti let?

.....

2. Kolik hodin denně trávíš na internetu?

- a) méně než 2 hodiny
- b) Tři hodiny a více
- c) veškerý volný čas

3. S kým prostřednictvím moderní telekomunikační technologie nejčastěji komunikuješ?

- a) s kýmkoliv
- b) pouze s kamarády

4. Prostřednictvím čeho nejčastěji komunikuješ?

- a) Facebook
- b) Skype
- c) Chat
- d) Mobilní telefon
- e) Jiné prostředky umožňující komunikaci

5. Věděl jsi už před začátkem přednášky co je to kyberšikanina?

- a) Ano
- b) Nebyl(a) jsem si jist(á)
- c) Vůbec jsem to netušil(a)

6. Setkal jste se s kyberšikanou osobně?

- a) ano
- b) ne

7. Kdo byl obětí kyberšikaniny?

- a) Stal jsem se jí osobně
- b) Obětí byl můj kamarád
- c) obětí byl kamarád kamaráda
- d) O nikom nevím

8. Jakým způsobem kyberšikana probíhala?

- a) Zveřejněná zesměšňující fotografie
- b) Zveřejnění zesměšňující video
- c) Pomluvy a urážky
- d) Výhrušné zprávy
- e) Jiným způsobem

9. Komu jste se (byste se) svěřili?

- a) rodičům
- b) kamarádovi
- c) Učiteli
- e) Nikomu
- f) Nevím

10. Proč si myslíš, že ke kyberšikaně dochází?

- a) Z nudy, je to legrace
- b) Odvaha a síla v kyberprostředí
- c) Nevím

11. Co oběť kyberšikany prožívá?

- a) Zlost
- b) beznaděj a ponížení
- c) Strach z kolektivu a budoucnosti
- d) Nedokáže se soustředit, může trpět nespavostí

12. Byl jsi svědkem

- a) ano
- b) ne

13. Připojil(a) jsi se někdy ke komentářům směšného videa, textu či fotografie?

- a) Často
- b) Občas
- b) Nikdy
- d) Nevím

14. Proč jsi to udělal(a)?

- a) z legrace
- b) Nevím
- c) Chtěl jsem mu ublížit, ztrapnit ho
- d) Nikdy jsem to neudělal

Příloha č. 2 – Červené tlačítko Saferinternet.cz

ČERVENÉ TLAČÍTKO

Co je to Červené tlačítko

Červené tlačítko je softwarový nástroj boje proti nelegálnímu obsahu na Internetu, zejména proti šíření obrazového materiálu se zneužívanými dětmi (dětské pornografii), dětské prostituci, pedofilii, obchodu s dětmi, věkově nepřiměřenému obsahu, rasismu, xenofobii, šíření drog, sebepoškození, výzvy k násilí a nenávisti a dalších jevů.

Cílem Červeného tlačítka je účinně bojovat proti internetové kriminalitě, zejména nelegálnímu obsahu. Červené tlačítko bylo vytvořeno v Národním centru bezpečnějšího internetu (projekt Saferinternet.cz) v rámci projektu [horká linka](#).

Pomozte nám vytvářet bezpečnější Internet, nainstalujte si Červené tlačítko!

Jediným stisknutím oznámíte nelegální obsah.

Příloha č. 3 – Telefonická pomoc dětem – linka bezpečí

Telefonická pomoc dětem - linka bezpečí **116 111**

pomoc@linkabezpeci.cz chat.linkabezpeci.cz

Nové číslo 116 111 je shodné pro dětské linky důvěry v celé Evropě. Volání je zdarma z pevných i mobilních telefonů.

RODIČOVSKÁ LINKA	LINKA VZKAZ DOMŮ	POMOC ONLINE
		
840 111 234	800 111 113	116 111
Více o službě	Více o službě	Více o službě

Příloha č. 4 – Poradna pro oblast rizikového chování na internetu E-bezpečí

pomůžeme s blokací
závadného obsahu
na sociální síti
facebook

PORADNA E-BEZPEČÍ

pro oblast rizikového chování na internetu

Poradna E-Bezpečí

Dostal/a jsi se do obtížné životní situace spojené s internetem či mobilními telefony? Někdo ti vyhrožuje, vydírá, zstrašuje a používá k tomu internet či mobilní telefon? Víš o kyberšikaně, kybergroomingu, sextingu, zneužití osobních údajů a dalších nebezpečích? Přemlouvá tě někdo prostřednictvím internetu či mobilního telefonu k osobní schůzce? Máš strach kontaktovat polici?

Neváhej a napiš do naší poradny! Pomůžeme ti!

E-mail

Jméno a příjmení (nemusíš vyplnit)

Zpráva

Věk

Město

Odeslat problém do poradny

Poradenská činnost je poskytována anonymně a zdarma. Poradna spolupracuje se specializovanými institucemi a Polici ČR. Poradna je finančně podpořena Statutárním městem Olomouc. Poradna je provozována Centrem prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP v Olomouci (2008-2012).

 Vyzkoušejte aplikaci online poradny pro mobilní telefony s OS Android!

Příloha č. 5 – Formulář pro hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet na stránkách www.policie.cz

PREVENCE

Úvodní strana / Prevence

Formulář pro hlášení závadového obsahu a aktivit v síti internet

Formulář je určen pro Vaše upozornění na závadový obsah či aktivity v síti Internet, s nímž jste se setkali a který jste se rozhodli nahlásit Policii České republiky. Může se jednat o projev rasové či národnostní nesnášenlivosti, podvodná jednání, šíření dětské pornografie, či jiné projevy, které by se mohly z Vašeho pohledu jevit jako trestný čin a chtěli byste na něj upozornit.

Oznámení: *

Zde popište zjištěný závadový obsah na internetu.

Umístění závadového obsahu:

Zde uveďte, kde se závadový obsah nachází, například adresu URL „http://www.policie.cz/priklad.htm“.

Váš kontakt:

Zde můžete uvést Vaše jméno, e-mail, telefon, případně jiný kontakt na Vás.

Ověřovací kód: *

[nečtejný](#)

* Povinná pole

Upozornění

Touto formou není zajišťována pomoc v tísni. V naléhavých případech se proto obračtejte na nejbližší útvar Policie České republiky, případně využijte linku tísňového volání 158 nebo 112. Formulář nenahrazuje [elektronickou podatelnu](#) Policie České republiky, tudíž se nejedná o podání dle ustanovení § 59 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ani dle ustanovení § 37 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.

MVČR

Hasiči ČR

HLÁŠENÍ KYBERKRIMINALITY

STOP KORUPCI

INFORMACE K TERORISMU

POLICIE ČR A EU

Příloha č. 6 – Osvědčení o absolvování kurzu Nebezpečné komunikační jevy spojené s užíváním internetu a mobilních telefonů

CENTRUM PREVENCE RIZIKOVÉ VIRTUÁLNÍ KOMUNIKACE
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žitkovo námí 5, Olomouc 771 40
Web: www.prvek.upol.cz | E-mail: prvek@upol.cz | Telefon: +420 777 470 997

OSVĚDČENÍ

o absolvování kurzu
**Nebezpečné komunikační jevy spojené
s užíváním internetu a mobilních telefonů**

konaného 19. dubna 2010

nprap. Eva Maturová

narozena 11. 11. 1980

Potvrzujeme, že výše uvedený/á absolvoval/a v roce 2010 jednodenní intenzivní vzdělávací kurz v rámci projektu E-Bezpečí (www.e-bezpeci.cz) zaměřený na rizika virtuální komunikace:

**kyberšikanu, kybergrooming, stalking a kyberstalking, hoax,
rizikové chování na internetu (sdílení osobních údajů, sexting, rizika sociálních sítí).**

Vzdělávací kurz byl realizován pracovníky projektu E-Bezpečí
(Centra prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP)
pod záštitou Ministerstva vnitra České republiky.

CENTRUM PREVENCE
RIZIKOVÉ VIRTUÁLNÍ KOMUNIKACE
PdF UP
Žitkovo námí 5, 771 40 Olomouc
+420 777 148 808; prvek@upol.cz; www.prvek.upol.cz

Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

vedoucí Centra prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP

V Olomouci, 31. dubna 2010

